

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

CATEDRA PEDAGOGIE PREȘCOLARĂ, EDUCAȚIA FIZICĂ ȘI DANS

Svetlana TALPĂ

Mariana VACARCIUC

INCURSIUNI ÎN OPERA COREGRAFICĂ

SUPPORT DE CURS

Chișinău – 2023

CZU

Aprobat în ședința Senatului Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

proces verbal nr. 11 din 31 mai 2023

Autori:

Svetlana TALPĂ, doctor în științe ale educației, lector universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Mariana VACARCIUC, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Recenzenți:

Elfrida KOROLIOVA, doctor în studiul artelor, cercetător științific, Institutul Patrimoniul Cultural, mun. Chișinău

Lidia COJOCARI, doctor, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Talpă, Svetlana.

Incursiuni în opera coregrafică : Suport de curs / Svetlana Talpă, Mariana Vacarciuc ; Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău, Catedra Pedagogie Preșcolară, Educație Fizică și Dans. – Chișinău : S. n., 2023 (CEP UPSC). – 79 p. : fig. color.

Bibliogr.: p. 77-78 (11 tit). – [100] ex.

ISBN 978-9975-46-784-1.

793(075.8)

T 14

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, MD-2069

CUPRINS

Introducere.....		5
Unitatea de învățare Nr.1.	DIRECȚII FUNCȚIONALE ALE INSTRUIRII COREGRAFICE.....	8
Unitatea de învățare Nr.2.	EVOLUȚIA ARTEI DANSULUI.....	14
Unitatea de învățare Nr.3.	FORMAREA COMPETENȚELOR.....	35
Unitatea de învățare Nr.4.	COMPETENȚELE COREGRAFICE.....	43
Unitatea de învățare Nr.5.	METODOLOGII DE PERCEPERE A OPERELOR ARTEI COREGRAFICE.....	50
Unitatea de învățare Nr.6.	CONCEPȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ARTISTIC (COREGRAFIC) ÎN REPUBLICA MOLDOVA	57
Unitatea de învățare Nr.7.	REPERELE AXIOLOGICE ALE ARTEI COREGRAFICE.....	67
BIBLIOGRAFIE SUPLIMENTARĂ.....		78
Anexe		80

Introducere

Lucrarea de față reprezintă un studiu asupra preocupărilor comunității științifice privind *educația artistică*, în special, *educația coregrafică*. Condiția operei de artă coregrafică, care, se știe, este unitară și plurală datorită unicității și suficienței de sine, ca și în cazul operei de artă în general, este atribuită și asociată demersului social. În conjunctura cerințelor școlii contemporane și a societății, sunt destul de susceptibile la noile schimbări astfel de domenii precum cele destinate cultivării la tinerele generații a valorilor artistice. Activitatea socială și artistică sunt completate de procesul educațional, care examinează unicitatea ființei educabilului, în general, și caracterul sincretic al cunoașterii studenților, în special, precum și spațiul extins al cunoașterii artistice la specialitatea *Dans*, în particular. Din acest punct de vedere, studiile universitare constituie perioada de formare a unui sistem de valori, în special, al valorilor artistice, care pot deveni instrumente ale dezvoltării personale ale studentului-profesor de dans pe tot parcursul vieții.

Sistemele de educație și programele educaționale trebuie să fie orientate către om, oferind perspective și mijloace satisfăcătoare și antrenând mai insistent și mai evident fenomenul artistic-coregrafic în susținerea dezvoltării spirituale, fără de care omul nu este doar lipsit de bogăție lăuntrică, dar este în pericol de dispariție ca om [5]. Cu privire la această idee, viața artistică a studenților-profesori de dans este percepută ca un proces continuu de adaptare la multiplele schimbări pe plan social, cultural, politic etc.

Alt aspect al prezentei lucrări se fundamentează pe faptul că, la zi, comunitatea mondială acceptă și susține o multitudine de obiective educaționale, unul dintre acestea fiind dezvoltarea personalității studentului, a capacității și aptitudinilor lui spirituale și fizice la nivelul potențialului său [9]. Instruirea coregrafică se încadrează plener în realizarea acestui obiectiv, deoarece finalitățile instruirii coregrafice se axează pe necesitatea de a forma cultura coregrafică a studenților, ca parte componentă a culturii lor spirituale. În raport cu educația spirituală, arta coregrafică este marcată de evenimente istorice și psihologice a căror consecințe au fost amplificate de cauze estetice, de felul în care artiștii de

balet/dansatorii s-au adaptat la evenimentele și schimbările provocate de acestea. Contextul istoric al modernității a fost accentuat, la început, de comparația dintre raționalism și empirism, de procedeul metodologic al cunoașterii, promovat de Descartes, pentru ca mai apoi, Kant, Hegel și filosofii existențialiști ca Kierkegaard, Nietzsche, Sartre, Jaspers sau Heidegger să revină asupra relației dintre individ și experiențele individuale, unde arta este abordată parțial în natura ei specifică, în cererea ei, în acțiunea și puterea mesajului ce-l poartă, într-o viață spirituală și act de valoare [36]. În plan evolutiv, filosofii din diferite epoci au considerat dansul o dezlănțuire a propriului *Eu*, tocmai datorită forței filosofico-spirituale.

Importanța prezentului suport de curs este determinată și de unele documente de politici educațională: Convenția UNESCO din 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Document reînnoit în cadrul unei Agende Europene în 2018; Strategia externă a UE în domeniul Culturii) [49], Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” [52], Regulamentul de activitate a formațiunilor artistice de amatori din Republica Moldova [50], Proiecte culturale: Tradiții și expresii ale artei sau practicii coregrafice tradiționale [51], Cadrul de referință al Educației și Învățământului Extrașcolar din Republica Moldova [47] și de atestarea unor lacune metodologice în instruirea coregrafică universitară.

Astfel, acest suport de curs, conceput atât pentru cursul *Incursiuni în opera coregrafică*, este corelat cu unitățile de curs *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans de caracter*, *Dans modern*, *Arta maestrului de balet* și este destinat să servească la formarea profesională inițială a studenților de la ciclul I, Licență, specialitatea Dans (Programele de studii: *Dans popular și clasic*; *Dans sportiv și modern*), de asemenea la ciclul II, Master, Managementul și didactica artei dansului, profesorilor de dans/coregrafie din diverse instituții cu profil de artă coregrafică, colegii coregrafice etc.

Studiul în cauză va contribui la dezvoltarea următoarelor competențe la studenți:

- dezvoltarea capacității de receptare și înțelegere a limbajelor artistice;
- dezvoltarea și cultivarea imaginației creatoare;

- cultivarea sensibilității și a creativității artistice;
- educarea și cultivarea ritmicității și a muzicalității (competențe artistice ce impun existența unui ritm, a unui tempo sau măsură de dans);
- dezvoltarea expresivității, comunicării gestuale, comunicării nonverbale – care întregesc componentele psiho-pedagogice ale dansului;
- educarea esteticii corporale și esteticii motrice;
- formarea și dezvoltarea unei culturi estetice pluridireționale și deschise;
- cultivarea atitudinii de respingere și izolare a nonvalorilor, cultivarea bunului gust;
- prețuirea adevăratelor valori: etice, culturale, morale, spirituale;
- formarea și perfecționarea unor calități moral-volitive;
- formarea unor capacități valorizatoare autonome și responsabile;
- prețuirea și punerea în valoare a patrimoniului estetic național și internațional;
- dezvoltarea sensibilității pentru cultura motrică estetică autentică;
- dezvoltarea interesului pentru compoziție coregrafică și interpretare;
- antrenarea abilității de a ști teoretic și metodic dansul și semnificația acestuia;
- asimilarea posibilității de a executa, la înalt nivel artistic și tehnic, coregrafia dansului;
- dezvoltarea deprinderii individuale de a trăi în armonizare cu ceilalți, socializare și empatizare.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 1.
**DIRECȚII FUNCȚIONALE
ALE INSTRUIRII COREGRAFICE**

Unități de conținut:

- 1.1. Definierea domeniului și specificului cursului.
- 1.2. Explicarea termenilor-cheie.
- 1.3. Principii ale instruirii coregrafice.

Obiectivele unității de învățare Nr. 1

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să definească domeniul și specificul cursului;
- să definească noțiunile de instruire coregrafică, coregrafie, artă, educație
- să caracterizeze principiile instruirii coregrafice.

Concepte cheie:

- coregrafia, instruirea coregrafică, educația în artă.

Bibliografie recomandată:

1. ALDO, M. *Storia della Danza*, IV-a edizione. Novara: TuttoDanza, 2008. 224 p. ISBN: 9788890335105 (1)
2. BATRÎNCEA, I., GUȚU, Z. *Compoziția și montarea dansului*. Ghid metodic. Chișinău, 2019. 47 p. ISBN: 978-9975-149-41-9.
3. CUCOȘ, C. *Educația estetică*. București: Polirom, 2014. 224 p. ISBN: 97897349785.
4. *Dicționarului explicativ al limbii române*. Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
5. БАЛЕТ: энциклопедия. Москва: Советская энциклопедия, 1981, ISBN: 978-5-94865-191-0.

Webografie:

6. <https://www.dex.md/definitie/coregrafia> (accesat: 16.08.2021).
7. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Coregrafie>
8. <https://dexonline.ro/definitie/arta>

1.1. Definirea domeniului și specificului cursului

Educația în artă este un proces de dezvoltare a abilităților, de stăpânire și de reprezentare a lumii, folosind imagini artistice care contribuie la dezvoltarea potențialului creativ al individului, avansarea integrității spirituale și emoționale; operarea cu elemente de limbaj specific dansului, în abordarea creațiilor artistice și interpretarea creativă, utilizând limbajul propriu artei coregrafice.

Artei i se acordă o funcție compensatorie de echilibrare a spiritului prin cultivarea aspirațiilor înalte și a afectelor [3, p. 37-39]. Abordarea educației prin arte acceptă opțiuni multiple și combinate, cum ar fi: muzică și dans, muzică și pictură, teatru și cinematografie, muzică și teatru, fotografie și arte plastice, neignorându-se legea echilibrului și a coerenței conținuturilor specifice fiecărui domeniu artistic. Finalitățile urmărite trebuie să pună în evidență posibilitatea orientării proceselor de învățare și perfecționare artistică prin abordarea educației permanente, interdisciplinare și introducerea noilor educații, ce au ca scop comun formarea capacității de selecție și apreciere a frumosului, a interesului pentru artă, pentru calitatea estetică a existenței umane (familială, socială, profesională).

În raport cu educația spirituală, arta coregrafică este marcată de evenimente istorice și psihologice a căror consecințe au fost amplificate de cauze estetice, de felul în care artiștii de balet/dansatorii s-au adaptat la evenimentele și schimbările provocate de acestea. Contextul istoric al modernității a fost accentuat, la început, de comparația dintre raționalism și empirism, de procedeele metodologice al cunoașterii, promovat de Descartes, pentru ca mai apoi, Kant, Hegel și filosofii existențialiști ca Kierkegaard, Nietzsche, Sartre, Jaspers sau Heidegger să revină asupra relației dintre individ și experiențele individuale, unde arta este abordată parțial în natura ei specifică, în cererea ei, în acțiunea și puterea mesajului ce-l poartă, într-o viață spirituală și act de valoare [1]. În plan evolutiv, filosofii din diferite epoci au considerat dansul o dezlănțuire a propriului *Eu*, tocmai datorită forței filosofico-spirituale.

1.2. Explicarea termenilor-cheie

Educația coregrafică, privită ca o disciplină, are ca obiectiv conștientizarea, ordonarea și producerea unor mișcări ale corpului, ale căror valoare se leagă de dans. Dansul este o totalitate de mișcări plastice, gesturi și de pași care se execută succesiv în ritmul unei muzici anumite, exteriorizându-și conținutul emoțional. Poate fi și o manifestare artistică sau o formă de distracție în societate.

Evoluția artei dansului reprezintă un îndelung proces istoric-cultural de la dansurile vechi ale omului primitiv, care erau niște imitații de mișcări caracteristice unor procese de muncă, până la formele complexe ale artei coregrafice contemporane. Coregrafia este responsabilă de strângerea și ordonarea acestor mișcări, fiind o artă practică de comunitățile omenești încă din cele mai vechi timpuri, transmise din generație în generație, mai întâi pe cale intuitivă sau orală (prin experiență) și mai apoi organizat, ca o disciplină de sine stătătoare, pornind de la etimologia cuvântului *coregrafie* care semnifică „scrierea sau notarea convențională a dansului” [6]. Totuși, dincolo de canoanele prezente, coregrafia încurajează și improvizația, în special în cazul învățământului superior pedagogic.

Educația coregrafică esențială, integrată în programele de învățământ general, dă subiecților abilități inovatoare, permite participarea în diverse domenii ale activității creative, introduce valorile diversității culturale, cultivă reacția la arte și gustul artistic, stabilește capacitatea de reechilibrare critică și ajută la modelarea atitudinilor individuale culturale sau anti-culturale. Actul educațional este identic cu procesul (calea) formării unor atitudini fundamentale care sunt cuprinse în termenul *cultură* și care semantic exprimă „totalitatea relațiilor oamenilor cu natura, societatea, cu ei înșiși ca indivizi și cu sfera metafizică și religioasă” [5, p. 47].

Coregrafia (uneori, scris și *coreografia*), conform Dicționarului explicativ al limbii române [4], reprezintă o disciplină care are ca scop conștientizarea, ordonarea și producerea unor mișcări ale corpului, ale căror semnificație se leagă de dans. Legat de aceasta, coregrafia ca formă de disciplină organizată a fost posibilă odată cu inventarea unui sistem de notare prin care să se poată reconstitui mișcările inițiale la un nivel mare de fidelitate, folosindu-se cunoștințe specifice în descifrarea

respectivei notații. Totuși, dincolo de rigoare, coregrafia încurajează și improvizația, în special în cazul școlii moderne de coregrafie. La un alt nivel de generalitate, coregrafia reprezintă organizarea mișcărilor (figuri și pași) în vederea producerii de spectacole de dans sau de balet. Artistul care îndeplinește această sarcină se numește *coregraf* (sau *coreograf*) [7].

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, *arta* reprezintă o activitate a omului care are drept scop producerea unor valori estetice și care folosește mijloace de exprimare cu caracter specific; totalitatea operelor (dintr-o epocă, dintr-o țară etc.) care aparțin acestei activități [8].

Educația reprezintă un fenomen social de transmitere a experienței de viață a generațiilor adulte și a culturii către generațiile de copii și tineri, abilitării pentru integrarea lor în societate. De asemenea, ea este și cunoașterea bunelor maniere și comportarea în societate conform acestora.

1.3. Principii ale instruirii coregrafice

Optiunea pentru *instruirea coregrafică* și profesor de dans este condiționată de principiile specifice ale *educației coregrafice*: pasiunea; intuiția; corelația *educației coregrafice* cu viața; unitatea educației-instruirii-dezvoltării coregrafice/coreice; desfășurarea actului de *educație coregrafică* de la practică la teorie; reinterpretarea pedagogică a dansului; interiorizarea dansului.

Principiile specifice ale *educației coregrafice* formează un sistem de valori proprii în conformitate cu natura specifică a artei și afectează toate cele trei sfere de formare a profesorului de *educație coregrafică*, întrucât acesta nu este doar un translator al mesajului imaginii coreice și al percepției ei adecvate de către discipolii săi, dar și unul din creatorii acestei imagini. Din aceste considerente, profesorul de *educație coregrafică* este translatorul culturii coregrafice în mase prin contribuirea la crearea valorii imaginii coregrafice în interiorul sistemului valoric ce realizează valori spirituale; formatorul unei personalități spirituale cu o cultură coregrafică ce este capabilă de a percepe și de a trăi propriile valori coregrafice; executorul creativ al tuturor componentelor curriculumului proiectat/ predat teleologică (în calitate de

re-creator al imaginii coregrafice admite reinterpretarea obiectivelor operaționale); conținutală (participă efectiv la declanșarea valorii imaginii coregrafice, la selectarea și structurizarea după anumite principii a repertoriului valoric din conținuturile predării-învățării); tehnologică (selectează, combină, aplică cele mai valoroase tehnologii educaționale). El însuși este o valoare prin exigențele sale profesional-artistice de creator-interpret – formator de valori coregrafic-spirituale.

Cunoașterea teoretică a disciplinelor coregrafice constituie o premisă necesară informativ, dar nu și suficientă formativ pentru viitorul cadru didactic. Ele trebuie să fie asimilate, personalizate, asumate de cadrul didactic ca o conștiință profesională, care conduce spre formarea profesorului prin anumite unități de conținut [2, p. 6]:

- instruire coregrafică, concepte esențiale;
- geneza instruirii coregrafice ca știință și problemele ei de cercetare;
- principiile instruirii coregrafice;
- metodele de cercetare în instruirea coregrafică;
- esența și criteriile moralității coregrafice;
- funcțiile sociale ale moralei coregrafice;
- codul deontologic al profesorului de dans (prin următoarele funcții ale coregrafiei: →funcția cognitivă →funcția normativă →funcția persuasivă →funcția educativă etc.).

Înainte de orice tentativă de formare inițială, studentului-profesor de dans îi este necesară o formare sistemică din perspectiva percepției conceptului predare-învățare-evaluare și o percepțiune corectă a dimensiunii metodologice aplicate în cadrul cursurilor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* în procesul de instruire coregrafică.

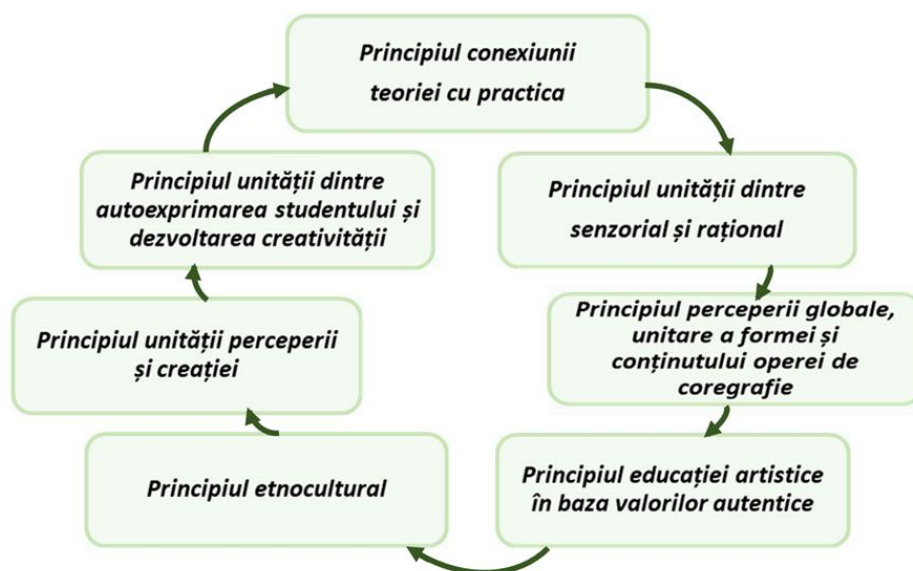

Figura 1.1. Principiile instruirii coregrafice

Principiile prezentate în figura 1.1. sunt comune și altor genuri de artă, precum: muzica, pictura, sculptura ș. a. Principiile instruirii coregrafice se afirmă în modul optim atunci când lucrarea coregrafică este una cunoscută și produce anumite emoții. Starea emoțională creată depinde de nivelul de cunoștințe al studentului, care este unul divers. În felul acesta, resursele studentului pot deveni criteriu eficient în formularea unei competențe. În lista acestor resurse pot fi incluse: abilitățile, cunoștințele, valorile și atitudinile. În formularea competenței este necesar să indicăm strategiile și contextele de realizare a procesului de integrare a acestor resurse într-o competență.

Lucrul individual:

Examinați documentele de politici educaționale privind *Educația Artistică (Coregrafică)* în învățământul superior. Expuneți în scris cele observate.

Produsul lucrului individual:

✓ *Harta conceptuală*

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 2. EVOLUȚIA ARTEI DANSULUI

Unități de conținut:

- 2.1. Dans folcloric.
- 2.2. Dans clasic.
- 2.3. Dans modern.

Obiectivele unității de învățare Nr. 2

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să definească dimensiunile axiologice ale diverselor genuri de dans și evoluția acestora;
- să definească noțiunile de dans folcloric, dans clasic, dans modern;
- să caracterizeze particularități ale valorilor artistice în cele trei genuri de dansul: *folcloric, clasic și modern*.

Concepte cheie:

- folcloric, clasic, modern.

Bibliografie recomandată:

1. ANTONESCU, L. Paideia. Fundamentele culturale ale educației. Iași: Polirom, 1996. 347 p. ISBN: 973-9248-08-X.
2. BÂRLOGEANU, L. Paradigma educațional-umanistă în contextul postmodernității. În: Păun, E., Potolea, D. Pedagogie: Fundamente teoretice și demersuri aplicative. Iași: Polirom, 2002. 248 p. ISBN: 973-681-106-9.
3. BÂRLOGEANU, L. Psihopedagogia artei. București: Polirom, 2001. 216 p. ISBN:973-683-713-0
4. BERGER, R. Mutația semnelor. București: Editura Meridiane, 1978. 290 p.
5. BÎCIKOV, V. Estetica antichității târzii. Sec. II-III. București: Meridiane, 1984. 420 p.
6. BÎRNAZ, N., DANDARA, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. et.al. Cadrul de referință al curriculumului universitar. Chișinău: CEP USM, 2015.128 p. ISBN: 978-9975-71-689-5.

7. CRISTEA, S. Dicționar de pedagogie. Chișinău: Grupul Editorial Litera Internațional, 2000. 400 p. ISBN: 9733051306, 9789733051305
8. CRUCERU, D. Funcția socială a artei. București: Meridiane, 1981, 206 p.
9. CUCOȘ, C. Pedagogie și axiologie. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 160 p. ISBN: 973-9248-03-9.
10. DELACROIX, H. Psihologia artei: Eseu asupra activității artistice. București: Meridiane, 1983. 67 p.
11. DOHOTARU, M. Valențele axiologice și educative ale artei coregrafice. Teza de doctor în pedagogie, Chișinău, 2019. 164 p.
12. DOROGAN, V. Semiotica. Glosar. Ploiești: Editura Universității din Ploiești, 2001, 704 p. ISBN: 973-99015-0-6.
13. DOXAN, A., GRIGOROV, M., Elemente de sociologie muzicală cu aplicații în opera contemporană. Arta dansului. Constanța: Ponto, 2004. 218 p. ISBN: 973-644-314-0.
14. DRIMBA, O. Pagini despre cultura europeană. București: Excelsior-Multipres, 1994. 127 p. ISBN: 973-30-3567-2.
15. DUFRENNE, M. Fenomenologia experienței estetice. Obiectul estetic. Vol. I. București: Meridiane, 1976. 138 p.
16. Educația culturală și artistică în școala Europeană: Agenția Executivă de Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA P9 Eurydice)- Bruxelles, 2009. ISBN: 978-92-9201-075-1.
17. Fișele disciplinelor. Dans clasic și Dans folcloric. Disponibil: http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/339/FISELE_PROGRAMELOR_DANS_CLASIC_SI_POPULAR_LICENTA_2015-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (accesat 15.02.2018).
18. FRENȚ, D. Curs-Istoria dansului, Târgu Mureș: Editura Universității de Artă Teatrală, 2003, ISSN: 1582-327X.
19. GUILCHER, Y. La danse traditionnelle en France: d'une ancienne civilisation paysanne à un loisir revivaliste, Collection Modal folio. Parthenay: Editura FAMDT, 1998, 276 p. ISSN Electronic 2235-7688.
20. IORGA, AL. Dicționar de dans. Editura: Dacia, Cluj-Napoca, 2001. 340 p., ISBN: 978-973-50-2953-1; ISBN: 973-97627-9-4.
21. LOUIS M. A.-L. Le Folklore et la danse. Paris: G.-P. Maisonneuve et Larose, 1963. 408 p.

22. PETAC, S-D. Dansul de tip etnografic – o formă a patrimonializării dansului tradițional. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/410022979/4-Dansul-de-tip-etnografic-RO-FINAL-p-pdf>, (accesat: 12.03.2022)
23. TALPĂ, S. Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova. Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, ediția 12, Vol. 1, 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniul Cultural. pp. 81-89. ISBN: 978-9975-84-123-8.

2.1. Dans folcloric

Dansul, ca și celelalte arte în general, este căutarea *Eul-ui*, spre o mai mare împlinire a propriei ființe și un creator la rândul său, de a se regăsi pe sine însuși, o fugă sau o evadare dintr-o lume înlănțuită de o puzderie de reguli, o exprimare a entității sale, pe care nu o poate exprima altfel decât prin mișcare, prin propriul limbaj corporal.

Arta dansului este clasificată de unii cercetători în următoarele categorii:

- a. dansul primordial, elementar sau ritmic;
- b. dansul mimic sau dramatic, ca o pantomimă descriptivă și dramatică;
- c. dansul extatic;
- d. dansul propriu-zis sau dansul estetic, dansul ca artă sau baletul [20, p. 41].

Dansul, împreună cu muzica, formează ceea ce numim noi *acțiuni coregrafice* [Ibidem, p. 56]. Prin dans are loc transformarea unei idei, a unui sentiment sau chiar a unui eveniment conform legilor esteticii, într-o mișcare ritmată, armonioasă. Unificarea corpului, sufletului și a spiritului prin dans produce realizarea combinațiilor pline de armonie și fericire, unde dansul este o dezlănțuire a propriului *Eu*, „este simbolul făpturii condiționate de materie care încearcă să găsească o șansă de eliberare binefăcătoare pentru suflet, deoarece dansul mângâie, vindecă, creează stări, emană sentimente de netradus în cuvinte, atât pentru cel care îl practică, cât și pentru cel care-l privește” [18, p. 7].

Scopul artei este să dea o cunoaștere completă despre lume și despre sine. Educația artistică în instituțiile de învățământ superior (muzical/plastic/coregrafic/teatral) urmărește formarea culturii spirituale și este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității, prin multiple forme de comunicare cu arta, potrivit următoarelor domenii de activitate: receptarea operelor de artă, interpretare/reprezentare artistică, creație artistică elementară, reflexiune artistică.

Problema primordială a școlii contemporane reprezintă atitudinea sa față de valorile culturii. O astfel de atitudine față de valorile culturale se manifestă în actul educațional, care este o activitate pur omenească, la fiecare dintre cei doi poli ai săi – educatorul și educatul – aflându-se indivizii umani. Între cei doi subiecți ai educației se află câmpul educațional, care este un câmp spiritual, constituit din valorile produse de omenire de-a lungul secolelor. În acest sens, re-conceptualizarea educației și învățământului, orientarea lor spre valorile umane, naționale, mondiale, ce constituie expresie a experienței fundamentale a omenirii, este prioritatea științei pedagogice și a practicii educaționale actuale. Concomitent, se impune o nouă viziune asupra proiectării curriculumului învățământului universitar, fixarea obiectivelor și a finalităților educaționale și profesionale.

Dansul, alături de muzică și sport, reprezintă astăzi unul dintre elementele culturii tradiționale, indicând atașamentul pe care românii basarabeni îl au față de propria lor tradiție culturală. Fiind o totalitate de mișcări plastice, de gesturi și de pași, care se execută succesiv în ritmul unei muzici anumite, exteriorizându-i conținutul emoțional [23], dansul poate fi o manifestare artistică (dansul popular; profesionist) sau o formă de distracție în societate, precum este considerat dansul de salon.

Evoluția artei dansului reprezintă un îndelungat proces istoric-cultural, de la dansurile vechi ale omului primitiv, care erau niște imitații ale mișcărilor caracteristice unor procese de muncă, până la formele complexe ale artei coregrafice contemporane. Dansul a atins o înaltă perfecțiune artistică încă în antichitate, ceea ce este reflectat în Figura 2.1.

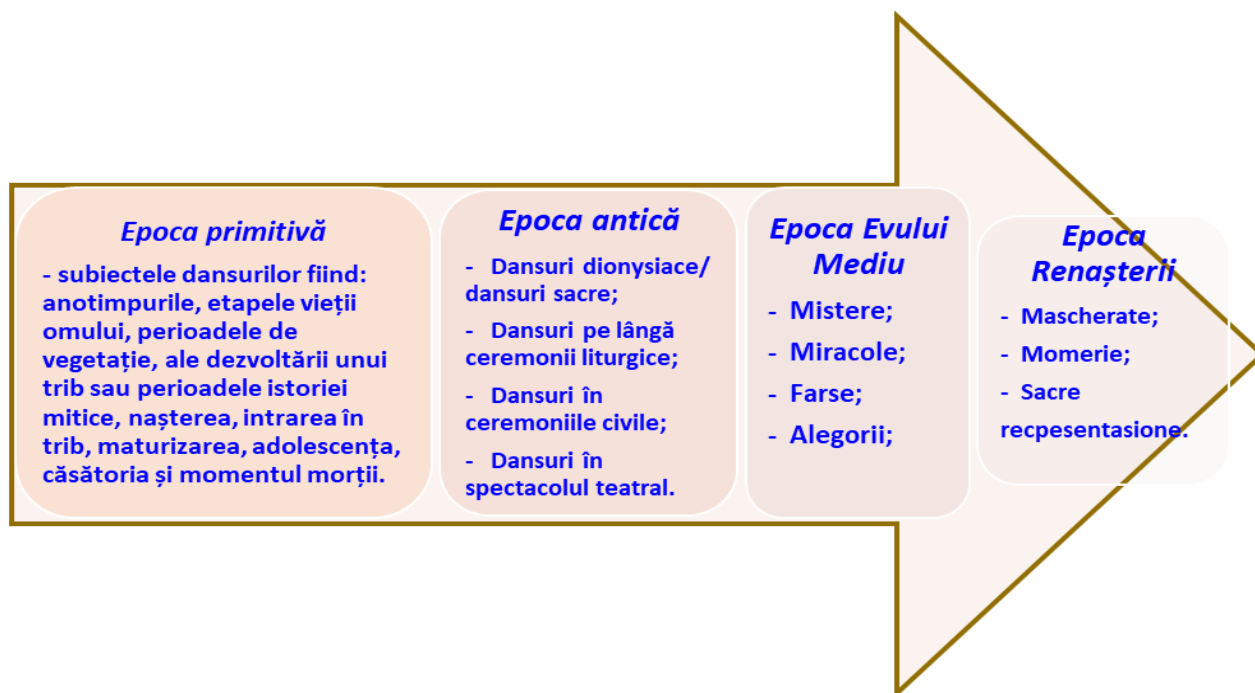

Figura 2.1. Axa cronologică a evoluției artei dansului

O altă viață a început atunci când omul a devenit sedentar. Odată cu agricultura, obiectivele dansului s-au schimbat. Cu toate acestea, importanța dansului nu a scăzut. Omul a practicat mai multe dansuri care corespundeau culturii, dansuri pe care le-a dansat astfel, încât pământul să fie suficient de fertil pentru o recoltă, fiind practicat în jurul câmpurilor [23, p. 82]. În lucrarea sa Y. Guilcher a clarificat, în special, conceptul de „dansuri populare tradiționale” din care a subliniat caracteristicile esențiale: diversitatea regională, profunzimea istorică, caracterul popular, distingerea între folclor, popular și regional, termeni pe care unii autori, precum Curt Sachs însuși, oarecum, i-a confundat [19].

Dansul popular, în general, reprezintă un tip de dans care este o expresie băștinașă, de obicei recreativă, a unei culturi trecute sau prezente, fiind interpretat spontan și realizat de întreaga comunitate a satului. Fiecare grup etnic are dansul său popular, care a luat naștere în conformitate cu modul lor de viață și cultura grupului respectiv. Valoarea *dansului popular* este mare, deoarece păstrează tradiția și cultura oamenilor. „Din această perspectivă, un dans tradițional poate fi definit ca fiind o variantă a unui text ideal întrupat (manifestat somatic) sub aspect spațial-temporal-energetic, în conformitate cu niște norme morfosintactice și norme stilistice și estetice, variantă aflată în strânsă corelație cu alte tipuri de texte tradiționale (numite

de noi co-texte) și aderentă la niște norme sociale, culturale, magico-religioase etc., toate impuse de o anumită tradiție locală” (Figura 2.2.) [22, p. 4]. Potrivit lui Zecevic (1981), *dansurile populare* sau *tradiționale* pot fi dansate în formație constând din: un număr nelimitat de dansatori interconectați care interpretează dansul împreună (hora) sau, un număr limitat de dansatori, împărțiți în grupuri specifice, formând entități separate (dans solo, dans în perechi, dans în trei, dans în patru).

Figura 2.2. Dansul "HORA"

La început, nu exista o categorie de dans numită „dansuri populare”. Abia în Evul Mediu dansurile țărănești au devenit ceea ce ulterior se vor numi *dansuri populare*, în același timp în care au apărut și clasele sociale. În lucrarea sa *Folklore and Dance* [21], autoarea Maurice A.-L. Louis menționează și comentează istoria dansului, dar reliefează și modul în care dansul țărănesc a devenit *dans popular*. Prin urmare, este mai relevant să vorbim despre ceea ce a devenit *dans popular* astăzi, adică dansurile țăranilor.

Primele referiri asupra existenței dansului la români își fac apariția începând cu secolul al XV-lea, (Gr. Ureche) și continuă cu secolul al XIX-lea, perioadă în care apar primele culegeri, se atestă și un număr important de *dansuri populare*, iar înființarea celor două arhive fonografice din spațiul românesc au evidențiat bogăția și varietatea acestui repertoriu. Terminologia este reprezentată de trei termeni: *hora* (Hora la joc pentru zonele Muntenia și Oltenia), *dans* (danț) și *joc* (gioc) în celelalte

regiuni ale țării. În vederea determinării premiselor etnoculturale ale coregrafiei folclorice românești străvechi, se impune refacerea rădăcinilor esențiale de structuri reprezentative și anume: a) unitatea aceluiași rădăcini coregrafice folclorice de continuitate (*traco-geto-dace*); b) caracterul general valabil, definitiv: *creația horală*; c) caracterul colectiv de creație [Apud 23, p. 84].

Dansurile populare (folclorice) nu pot fi studiate fără a cunoaște folclorul muzical, prezentarea artistică și alegerea reușită a costumului. La categoria mijloacelor expresive ale *dansului popular* se referă mișcările, gesturile, pozițiile, mimica, particularitățile stilistice ale interpretării. Dansul, fiind într-o strânsă legătură evolutivă și semantică cu muzica, totuși nu a preluat ideile etnomuzicologilor care au înțeles deja, desigur cu o vădită întârziere față de savanții din Occident, că vechile concepte despre muzica zisă *populară* (asociată cu epitetul *folclorică, orală, tradițională, țărănească, din popor*) nu mai sunt lucrative și relevante în noul context social și cultural [Ibidem, p.85].

Dansul popular (folcloric) românesc este foarte variat în posibilități cinetice, cuprinzând o sumedenie de mișcări. La aceste mișcări predomină, în special, mișcările de picioare în atitudini și situații foarte diferite. Mișcările brațelor, ale corpului se coordonează cu mișcările picioarelor, unde mișcările picioarelor pot fi pe podea sau în aer. *Dansul folcloric* oferă operei coregrafice un conținut mai bogat și, respectiv, transmite un mesaj amplu. Epoca modernă impune forme și teme noi în arta coregrafică contemporană. Acestea sunt propuse, în primul rând, de către iscusiții maeștrii de balet, care se află în fruntea teatrelor sau a colectivelor profesionale.

Dansul tradițional este îmbrățișat și de către scenă. Drept exemplu este Ansamblul Academic Național de dansuri populare „Joc”, fondat în anul 1945 (23 august), la Chișinău, o instituție profesionistă de dans folcloric (academizat). Înființat de către maeștrii de balet L. Leonardi și L. Zelțman, a avut un aport și din partea coregrafului de origine rusă Igor Moiseev, cuprinzând astfel un repertoriu bogat de *dansuri populare*, atât pe motivele folclorului național, cât și a altor țări.

Dansul folcloric reprezintă domeniul activității de restaurare, resuscitare și valorificare a elementelor de *dans tradițional* (țărănesc) vechi într-un context sociocultural nou, mai larg, diferit de cel nativ: scenă, festival, concurs, concert, serbare populară, turneu artistic, televiziune, mass-media, educație, campanie turistică etc. Promotorii acestei categorii de dansuri sunt ansamblurile folclorice amatoricești și profesioniste, apărute la oraș prin anii '50-'60 [23]. Exigențele scenei și a spectacolelor folclorice conduc, uneori, la anumite devieri de la normele tradiției (rupere din context, selecție arbitrară, scenarizare, dramatizare, teatralizare, stilizare, academizare), iar altele – la inventarea, mistificarea, prezentarea fragmentară și trunchiată a tradițiilor și repertoriilor coregrafice.

2.2. Dans clasic

Dansul clasic (din latină: *Classicus* exemplar) este o disciplină fundamentală într-o școală coregrafică, cu atât mai mult într-o instituție universitară cu profil de dans, care are un rol principal în pregătirea profesională a viitorilor profesori de dans, de la specialitatea *Dans clasic și popular*. Învățarea elementelor din dansul clasic implică nu doar dobândirea cunoștințelor practice, teoretice, psihomotrice, ci și dezvoltarea abilităților intelectuale și a valorilor artistice la studenți. Capacitatea de a înțelege muzica, de a transmite mesajul și de a se mișca în mod expres, de a se implica în creativitatea artistică combinată cu capacitatea de a simți conținutul muzicii, constituie expresia/ artistismul. Experiența pentru iluminarea și construirea unui sens legat de existența indivizilor reprezintă formarea artistică [9, p. 15]. Profesorul de dans trebuie să se ocupe de factorii: dansul și personalitatea studentului, trăsăturile, aspirațiile și abilitățile lui.

Repertoriul clasic este principalul mijloc de educare și dezvoltare a studenților-viitoare cadre didactice, și el trebuie să fie diversificat în ceea ce privește conținutul, forma, stilul și textura. Este important ca repertoriul clasic să permită cadrelor didactice să desfășoare, în mod sistematic, consistent și cu răbdare instruirea, conducând la dezvoltarea eficientă și naturală a abilităților de dans și a valorilor artistice la studenți. Predarea-învățarea-evaluarea este specifică, astfel

forma inițială de instruire este activitatea practică și apoi cea teoretică, care contribuie la dezvoltarea cuprinzătoare a studenților. Dezvoltarea abilităților psihomotrice, prin dansul clasic, influențează dezvoltarea generală, intelectuală și emoțională a studenților. La disciplina de dans clasic se învață limbajul coregrafiei prin care studentul se poate exprima: „pentru a stăpâni abilitățile performante ale dansului clasic, este necesar să-i facem să-și cunoască și să-și stăpânească natura, mijloacele de exprimare” [Apud 8, p. 513].

Fiecare student de la specialitatea *Dans clasic și popular* trece „testul” clasicilor – subiectul principal în pregătirea profesională a unui profesor de dans, care în viitor îi permite să devină cadru didactic organic nu numai în repertoriul clasic, ci și în producții, coregrafi moderni etc. „Tehnica Vaganova este o astfel de temelie, desigur că adaptată la condițiile și specificul specialității pedagogice a dansului, încât este posibilă construirea pe viitor a unei construcții profesionale de orice stil, de la clasic la modern” [15, p. 10]. „ABC-ul dansului clasic” (1983), autor H. Базарова, definește condițiile indispensabile pentru înțelegerea dansului clasic – eversiunea picioarelor, pasul mare de dans, flexibilitatea, stabilitatea, rotirea, grația, saltul înalt, controlul liber și plastic al brațelor, coordonarea precisă a mișcărilor și, în sfârșit, rezistența și forța [14, p. 13].

Construcția lecției este aceeași atât pentru primul semestru, cât și pentru semestrele ulterioare, singura diferență fiind aceea că în primul semestru mișcărilor sunt efectuate separat și în combinații simple. Lecția zilnică de dans clasic constă în exercițiile la bară și exercițiile la mijlocul sălii, care sunt împărțite în exerciții și *adagio* (o combinație dintre pozele și pozițiile dansului clasic, *allegro* (sărituri) și exerciții pe *pointe* (clasa feminină).

Este cunoscut faptul că *expresivitatea* este una din caracteristicile definatorii pentru toate genurile de artă, fie spațiale, temporale sau spațial-temporale. Conceptul de *expresivitate* este abordat în sens unic de fiecare tip de artă individual, atât din punct de vedere filosofic, cât și cultural sau istoric, fiind un punct important de reflecție artistică și figurativă. *Expresivitatea artistică* reprezintă una din caracteristicile limbajului corporal în arta coregrafică, fiind o formă de comunicare

conștientă (prin intermediul gesturilor) și/sau inconștientă (prin intermediul expresiei, redată la nivelul mimicii și a posturii corporale). Conform *Dicționarului de artă*, *expresivitatea* reprezintă o caracteristică a operei de artă care se referă la modul viu, clar, elocvent, sugestiv, în care sunt puse în evidență „informațiile” de natură plastică, emoțională și ideatică, semnificația lor și „mesajul” creatorului. În principiu, *expresivitatea* este implicită și indispensabilă oricărei opere de artă. Există, totuși, stiluri, curente și artiști în operele cărora *expresivitatea* dobândește un caracter programatic, urmărind accentuarea în intensitate a limbajului de forme, dar, în paralel, și a experienței interioare care constituie substanța de viață a operei [1, p. 174].

Conform teoreticianului rus B. Власов, *expresivitatea* este „[...] un grad (nivel) calitativ al percepției ideii de imagine. În creația artistică este prezentă *expresivitatea artistică*, care, într-o anumită măsură, se realizează prin mijloace specifice de exprimare, la fel ca expresia” [16, p. 48].

Expresivitatea artistică în arta coregrafică, conform opiniei lui П. Долгушин, este într-o interrelație cu dezvoltarea personalității: „Dansul este un mijloc de exprimare a emoțiilor, a energiei cinetice, a mișcărilor asociative, a experienței spirituale, a inducțiilor ritmice, unde toate aceste componente nu sunt altceva decât tendințe, stilistică, estetică și simțul timpului” [17, p. 12]. În lumea dansului este cunoscut postulatul: *corpul care gândește*. Doris Humphrey spunea: *mișcarea este esența – limbajul dansului și cel mai important principiu. Persoana care se simte atrasă de dansul profesionist este eminent non-intelectuală, ea gândește cu mușchii, îi place să se exprime prin intermediul corpului, nu al cuvintelor* [11]. Corpul în dans devine efectul discursului organizat de profesori, coregrafi, critici și analiști ai mișcării, ceea ce semnifică de fapt, *limbajul plastic*. Învățarea *limbajului dansului clasic* implică dezvoltarea conștientizării, cu claritate și precizie, a diferitelor mișcări atât ca tehnică, cât și ca implicare emoțional-interpretativă și stabilirea distribuției efortului necesar pentru realizarea optimă a mișcărilor.

Atât individualitatea, cât și talentul nu pot fi supuse procesului de instruire, însă ele pot fi expuse dezvoltării. Pe lângă faptul că studentului îi este atribuită solicitarea de a stăpâni tehnica perfectă, gestul, expresiile faciale, muzicalitatea și

multe altele, el, de asemenea, are necesitatea de a dezvolta creativitatea, memoria, imaginația, atenția și de a-și îmbogăți limbajul corporal. Absolut necesară și utilă este acordarea unei atenții deosebite de dezvoltare a componentei de *expresivitate artistică* în cadrul procesului de instruire a studenților (viitori profesori de dans) la etapa incipientă, adică în primul an de studii la ciclul I. Aceasta contribuie la educarea virtuozității, eleganței, creativității, esteticului, plasticității și expresivității mișcărilor combinate, totodată, cu ritmul și mesajul emoțional-motric, toate exprimate în baza percepției mijloacelor de expresivitate ale combinațiilor din dans clasic, folcloric sau modern.

În conformitate cu conceptul teoretic al cercetării, activitatea artistică se realizează/ poate fi realizată la nivelul percepției artistice a operei coregrafice, la nivelul asimilării și interpretării operei coregrafice, la nivelul creării și montării operei coregrafice proprii. Menționăm că pregătirea artistică a studenților-profesori de dans se face sistematic în cadrul disciplinei: *Dans clasic* prin:

- repetarea de secvențe de expresivitate de mai multe ori;
- execuții de transpunere în rol, interpretarea personajului;
- exerciții de mimică și pantomimă;
- exerciții de exprimare plastică pe o linie melodică;
- respectarea ritmului, identificarea lui;
- exerciții cu elemente plastice și abstracte din dansul clasic;
- exerciții de comunicare artistică cu partenerul de dans și cu cei din curs/formație;
- comunicarea cu publicul, transmiterea mesajului, a stării create în dans, captarea spectatorului în povestea dansului;
- combinații și structuri muzicale, în diferite tempouri, indentificarea lor.

Cercetătorii din domeniul artei coregrafice, atribuind un rol variat muzicii în calitate de element al artei coregrafice, remarcă importanța acestuia împreună cu componenta coregrafică și, prin urmare, necesitatea unei lucrări/opere coregrafice cu material muzical, alfabetizarea muzicală elementară. Considerăm că utilizarea mijloacelor ce vizează expresia corporală a studenților-profesori de dans, determină

formarea aptitudinii speciale de a comunica plastic și expresiv prin gest, postură, mimică și mișcare corporală diferite idei, mesaje compoziționale, în concordanță cu acompaniamentul muzical. Realizând o caracteristică generală, F. Levieux [12, p. 25] consideră că dansul trebuie să aibă următoarele variabile de diversificare, împărțite în patru clase și anume:

- (1) corp – spațiu – timp;
- (2) realizarea expresiei prin accentuări;
- (3) căutarea de expresii variate;
- (4) prezentarea pentru public.

Pentru variabilele de diversificare avem următoarea clasificare:

- 1) mobilizarea segmentară;
- 2) orientarea în spațiu, care vizează: posturile/pozițiile corpului; modalitățile de deplasare; dinamismul mișcărilor; ritmul; evidențierea unor aspecte ale mișcării; formarea grupurilor expresive; sunete, obiecte; emoții, sentimente, senzații; personaje, situații; dans, mimă, voce; compoziții motric-artistice.

Între muzică și mișcare trebuie să existe o corelație totală exprimată prin:

- contrastul mișcărilor în acord cu tempoul, ritmul și accentele muzicale;
- abilitatea de exprimare a caracterului și răspunsul emoțional al muzicii prin mișcări (limbaj corporal).
- În cazul expresivității corporale, aceasta se caracterizează prin:
 - sinteza de forță, frumusețe și eleganță a mișcărilor în compoziția coregrafică;
 - participarea tuturor segmentelor corporale în mișcare (cap, umeri, trunchi, mâini, brațe, picioare);
 - expresia facială, ce trebuie să transmită tema muzicii și mesajul compoziției coregrafice;
 - continuitatea mișcărilor, fără întreruperi sau opriri nejustificate.

Astfel, *expresivitatea artistică* în arta coregrafică se bazează pe emoționalitatea interpretului/dansatorului, reprezentată prin plasticitatea mișcărilor și expresia feței sale în conformitate cu conținutul imaginii unde esența este emoția versată a dansatorului. Transmiterea non-verbală a conținutului trece prin

instrumentul interpretului/dansatorului, adică corpul său. Într-o lucrare/operă coregrafică nu este atât de substanțială cunoașterea „setului” de pași sau a posturilor corpului, potrivite cerințelor coregrafului, cât intenția sa pe care dansatorul/interpretul trebuie să o exprime prin expresivitatea artistică (emoții, expresii faciale, pantomimă), astfel încât spectatorul să înțeleagă măiestria unui dans sau complotul unui spectacol coregrafic.

La fel ca teatrul, baletul clasic are două patrii, una de origine și una de adopție. Dansul clasic, născut pe pământul italian, crescut și cultivat la curtea regilor Franței, devine în secolul al XVII-lea expresia rafinamentului suprem în arta coregrafică, pentru ca mai apoi, la mijlocul aceluiași secol, să putem vorbi despre geneza dansului clasic ca mod de creație estetică și adaptare a mișcării (Figura 2.3.).

Figura 2.3. Teatrul de balet clasic

Odată cu utilizarea tehnicii *en dehors* pentru realizarea reprezentațiilor artistice, se impune ca o necesitate existența coregrafilor bine pregătiți, a unor actori care să poată dezvălui dansatorilor tainele expresivității și a unor artiști educați din punct de vedere scenic. Astfel, aspirația înființării unei școli de dans devine imperativă, iar Ludovic al XIV-lea (Figura 2.4.) fondează în anul 1713, sub conducerea discipolului lui Beauchamp, Louise-Guillaume Pécour (1653-1729) (Figura 2.5.), prima formă de organizare instituțională a coregrafiei (Figura 2.6.). În documentele ce confirmă constituirea Academiei Regale de Dans, care este prima instituție de acest gen din Europa, constatăm că „Arta dansului, se știe din cele mai

vechi timpuri, este arta cea mai complexă și necesară ce oferă pregătirea cea mai naturală pentru dezvoltarea armonioasă a fizicului și minții. Prin exercițiile sale se educă utilizarea într-o manieră elegantă a brațelor, în consecință e una dintre artele cele mai stimabile și utile nobililor, cât și celor ce au onoare” [10, p. 65].

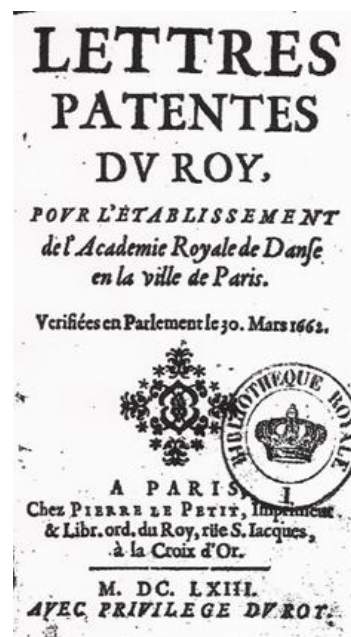
Figura 2.4. Ludovic al XIV-lea, regele Franței. Regele dansează (1638-1715)

Figura 2.5. Louise-Guillaume Pécour (1653-1729)

Figura 2.6. Academia Regală de Dans din Paris

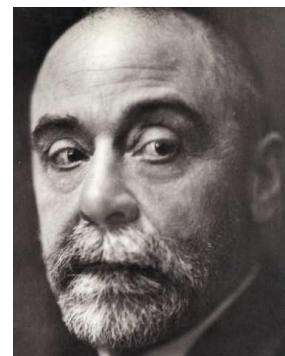
Ierarhizarea spațiului și viziunea frontală au o importanță capitală pentru istoria baletului, dictând o serie de reguli de compoziție coregrafică și condiționând, totodată, privirea spectatorului. Teatralitatea în dans își continuă influența și în

timpul baletelor de curte de la începutul secolului al XVII-lea prin adoptarea pantomimei ca metodă de comunicare a stărilor sufletești. Apariția baletelor se va remarca printr-o tehnică nouă specifică dansului care rămâne dependentă de comunicarea cu gesticulația teatrală. Colaborarea lui Molière cu maeștrii de balet de la curtea regelui Ludovic al XIV-lea a dus la apariția baletului-comedie, iar în consecință au apărut spectacole compuse din balet, recitativ, cântece, dansuri, coruri, dar și glume și scamatorii în genul *Commediei dell'Arte* [7, p. 263]. Mijloace de expresie teatrală la care dansatorii nu doreau să renunțe erau masca stilizată și costumul greoi.

Unul dintre cei mai importanți reformatori și inițiatori importanți ai dansului în secolul al XVIII-lea a fost Jean George Noverre care a lăsat drept moștenire reforma fundamentală a dansului combinat cu pantomima, rezultând o formă de dans teatral. În viziunea sa, dansul reprezintă arta de a executa pași pe timpi și măsuri date unde partea tehnică este executată cu măiestrie, iar pantomima fiind partea expresivă a dansului. Creând spectacolul de balet de sine stătător, care este tangent cu euritmia, J. G. Noverre a creat baletul de acțiune, în care sunt prezente: acte și tablouri, expoziția, deznodământul, adică început-cuprins-încheiere [13], iar E. Faure în „Istoria artelor”, declară că „dansul a precedat însăși muzica și arhitectura. Caracterul viu și pasional ar trebui să-i asigure o proeminență eternă asupra artelor care se dezvoltă în paralel cu el și îi slujesc adeseori drept cadru” [Apud 4, p. 51].

Jean George Noverre
(1727-1810)

Elie Faure
(1873-1937)

Dansul clasic reprezintă forma cea mai clară a limbajului corporal. Prin dansul clasic sunt exaltate gestul și expresivitatea, atât individuale, cât și colective. Activitatea expresivă a corpului, armonia gestului, percepția și controlul corpului în spațiu devin pentru spectatori un mesaj real, estetic și cultural. Expresia corporală reunește un ansamblu de elemente cognitive, afective, atitudinale și de motivație.

Elementele perceptivă, reprezentările, imaginația, stările emoționale, temperamentul sunt rezultatul ordonator al inteligenței și gândirii [6].

Unul dintre cele mai importante motive pentru evoluția dansului clasic și schimbările care pot fi identificate în forme și mijloace ale expresivității teatrului de balet a fost apariția, la începutul secolului trecut, unor forme noi, direcții și sisteme de dans scenic. În primul rând, acestea sunt diverse tipuri de *dans modern* (modern, jazz, improvizație plastică, dans excentric etc.), precum și intrarea în etapa profesională a dansului popular, etnic, în versiunea sa non-balet.

2.3. Dans modern

Teoria este cea care a influențat *dansul modern*, afirmând că arta dansului este expresia sau transferul prin mișcările corpului, a experiențelor emoționale pe care individul nu le poate exprima prin mijloace raționale sau intelectuale [2]. Mișcările unui interpret/dansator de dans modern sunt efectuate intenționat, astfel încât să poată transmite stări care, la rândul lor, dețin/pot deține abilități de a deduce stări din spatele mișcărilor dansatorului [Ibidem]. Toate aceste mișcări sunt bazate pe tehnica dansului modern (*par terre, de mijloc și de sus*). Dansul modern include anumite direcții și anume:

- dans scenic (dans-show, modern, balet, acrobație, pantomimă, dans popular-etnic, jazz, step);
- dans de estradă (hip-hop, disco, electric-boogie, break-dance, disco-show etc.);
- dansuri de perechi (merengue, salsa, mambo, tango argentinian, swing).

Pentru instruirea dansatorilor se aplică diverse metode (clasice și originale). Derularea programului de încălzire a studentului/dansatorului este partea necesară și introductivă în cadrul orelor de *Dans modern*, indiferent de metoda și felul cum va derula lecția. Executarea demonstrațiilor de dans modern facilitează procesul de predare-învățare a dansului, practicând, deseori, metoda implicării doritorilor de a demonstra ideile proprii, deoarece fiecare student/dansator este unic, având idei și imaginație diversă care ar contribui extrem la întregirea și armonizarea dansului de orice gen. Fără a exclude importanța tehnicii dansului modern este atrasă o atenție

sporită asupra acestui fapt prin: dezbateri, argumentări, demonstrații și, în final, prin evaluarea și cizelarea exhaustivă a ideilor proprii. În acest context, se profilează următorul pas, care este unul fundamental în procesul de instruire coregrafică – monitorizarea studentului-profesor de dans. O importanță majoră în procesul de instruire coregrafică are analiza evoluției și progreselor înregistrate de studenți în procesul de instruire a disciplinei *Dans modern*, în funcție de performanțele individuale și intențiile exprimate. Astfel, cea mai dificilă și agreabilă, în același timp, etapă este cea de evaluare a studentului, unde are loc aplicarea instrumentelor de evaluare colectivă, individuală și înregistrarea rezultatelor în urma evaluării.

Caracterul instruirii coregrafice impune o tratare specifică a metodelor de evaluare, fiind stabilite două grupe de metode de evaluare a disciplinelor coregrafice *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*, anume: metodele directe și intuitiv-indirecte. Or, pe lângă modalități de evaluare „obiectivă”, directă, care se aplică în mod special la aprecierea aspectului informativ-instructiv al procesului de învățare (cunoștințe, aptitudini coregrafice etc.), se folosesc pe larg și metode indirecte, tangențiale, intuitive, care se aplică la determinarea aspectului formativ-educativ (atitudini, interese, cultura coregrafică etc.). Probele aplicate la evaluarea cunoștințelor coregrafice pot fi realizate prin următoarele forme și metode: probe practice, probe orale, probe scrise, joc didactic, observarea sistematică a comportamentului studentului în timpul rezolvării sarcinilor: investigația, proiectul, portofoliul etc.

Spre deosebire de dansul clasic, rădăcinile apariției dansului *jazz* se îndreaptă spre dansul popular, îndeosebi către țările de pe continentul african. Dansul *jazz* a parcurs un lung și anevoios drum înainte de a deveni o formă de dans scenic. Istoria apariției dansului *jazz* începe în secolul al XVIII-lea când arta populației afro-americane din Statele Unite ale Americii a primit drepturi egale cu arta americanilor. Fuziunea dintre dansurile populației de „culoare” și a celor „albi” a dat un impuls la apariția unei noi forme de dans, și anume dansul *jazz*. Această formă de dans s-a dezvoltat alături de muzica jazz în orașul New Orleans, la începutul anului 1900. Mișcărilor dansului *jazz* s-au răspândit rapid pe tot continentul american, punând

bazele dezvoltării la astfel de dansuri ca: (1) *charlston*, (2) *boogie woogie* și (3) *swing* (Figura 2.9.).

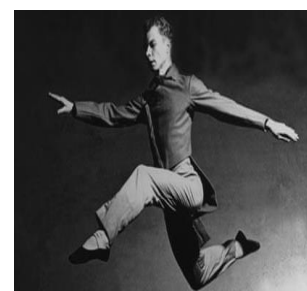

1
2
3
Figura 2.9. Dansuri: (1) *charlston*, (2) *boogie woogie* și (3) *swing*

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în SUA apare ca o „replică revoluționară” la decăderea pseudo-romantică a baletului clasic – *dansul modern*. La baza constituirii acestui nou gen de dans au fost primii dansatori „moderni” de origine americană: Martha Graham, Merce Cunningham, Erik Hawkins, Charles Weidman și Doris Humphrey care, pentru a crea noul gen de dans, au apelat la propria personalitate și gestică motrică, utilizând principii de bază diferite în alcătuirea repertoriului motric și realizând sisteme de pregătire originale ce au dus la înființarea unor „școli” cu origini diverse, dar care s-au influențat reciproc.

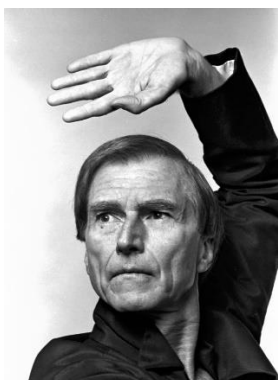

Martha Graham
(1894 -1991)

Merce Cunningham
(1919-2009)

Dansul modern, opus stilului tradițional precum baletul clasic, a îmbinat diferite tehnici de dans specifice începutului secolului al XX-lea, perioada în care a apărut. Depistarea unei definiții cuprinzătoare a dansului modern este anevoioasă din cauza complexității, extinderii și permanentei actualizări ale acestuia. Dansul modern nu este asociat cu anumite tehnici, ci cu o filosofie specifică, unde practicanții explorează energia naturală și emoțiile propriului corp pentru a da naștere unor mișcări, adeseori foarte personale.

Erik Hawkins
(1909-1994)

Charles Weidman
(1901-1975)

Doris Humphrey
(1895-1958)

Dansatorii pot avea experiențe anterioare de diverse genuri coregrafice, începând cu baletul clasic și terminând cu toate stilurile urbane. De asemenea, ei au libertatea de a încadra tehnici ce aparțin unor practici precum Yoga sau Pilates, în prezent realizându-se mixarea cât mai multor arte pentru un rezultat spectaculos (pantomimă, costume inovative, tehnici video).

Dansul modern se concentrează pe *relația dintre minte și trup*, iar practicanții sunt încurajați să își exploreze emoțiile prin mișcări ce depășesc barierele tradiționale. În realitate, de la origini și până în zilele noastre, dansul modern a avut același scop: exprimarea liberă a ființei umane, unde accentul cade pe comunicare, pe ceea ce-și propune artistul să transmită prin dans.

Dansul modern a început ca un balet liric în formă liberă, în rândurile comunităților de balerini profesioniști, care refuzau să încheie cariera lor de dansator(oare), unde respectarea riguroasă a mișcărilor specifice baletului clasic și prezența pointe-lor nu era obligatorie. Forma acestei direcții a fost influențată de ideile lui François Delsarte și Emile Jacques-Dalcroze.

F. Delsarte a susținut că doar un gest natural, eliberat de convenție și stilizare, poate transmite cu adevărat sentimentele umane. El și-a sistematizat observațiile, folosindu-le pentru a analiza actoria și pentru a crea imagini artistice. Toate mișcărilor din sistemul său au fost împărțite în grupuri (*centrifugă, centripetă*

François Delsarte
(1811-1891)

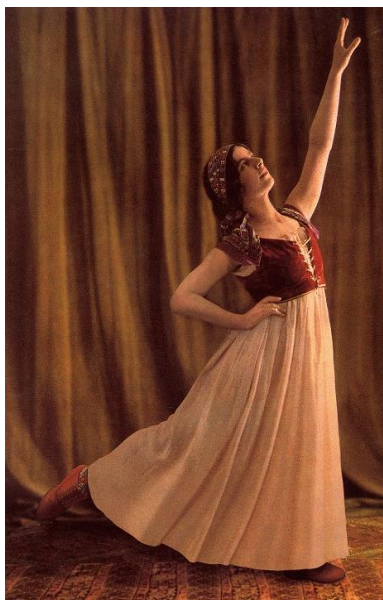
Emile Jacques-Dalcroze
(1865-1950)

și *neutră*) [8].

Primele experimente plastice datează din 1912, când R. Steiner a început să „reînnoiască arta dansului”. Euritmia transformă dezvoltarea dinamică, modelele de structură a muzicii și poeziei, procesele mentale în gesturi și le face accesibile percepției în timp și spațiu. Potrivit lui R. Steiner, cuvântul poetic este transformat de euritmie în „vorbire vizibilă”, iar muzica – în „cântat vizibil”. Un astfel de limbaj dezvăluie atât natura materială, cât și cea spirituală a unei persoane. Ideile lui R. Steiner și Em. Jacques-Dalcroze au fost, de asemenea, dezvoltate și continuate de studenții acestuia din urmă M. Rambert și M. Wigman, care au stat la originile dansului modern.

Rudolf Steiner
(1861-1925)

Marie Rambert
(1888-1982)

Mary Wigman
(1886-1973)

Isadora Duncan a devenit un alt fondator al noii direcții în coregrafie, iar principalul ei merit nu a constatat în refacerea „dansului antic”. În opera ei, accentul era pus pe cea mai mică mișcare cotidiană în care se manifestau emoțiile umane, fiind fixată și poetizată. Spre deosebire de dansul clasic, distanța dintre mișcarea de dans și viața de zi cu zi, în improvizația ei plastică, a fost cu mult mai mică, iar sensul său specific a rămas aproape neschimbat. Un alt

Isadora Duncan
(1877-1927)

aspect important al influenței sale asupra multor coregrafi a fost alegerea materialului muzical, optând adesea pentru piese de concert ale unor compozitori celebri care nu au fost scrise special pentru spectacole de balet.

Principalul teoretician al dansului modern a fost coregraful și profesorul austriac Rudolf von Laban care a fost fondatorul dansului expresiv german. El a compus un sistem universal de înregistrare a dansului (*Labanotation*), a formulat ideea că o mișcare semnificativă din punct de vedere artistic ar trebui să fie o expresie a vieții interioare a interpretului și nu conținutul muzicii, așa cum credea Em. J.-Dalcroze.

Rudolf von Laban
(1879-1958)

Teoreticianul a propus o *teorie* universală a mișcării care să fie potrivită pentru toate caracteristicile plastic-dinamice, indiferent de stilul și direcția coregrafiei, o teorie bazată pe trei constante – *Spațiu, Timp, Forță* (energie). De asemenea, a cercetat dinamica expresivă a dansului, unde ritmul emoțional a determinat ritmul mișcărilor [5].

În secolul XX, dansul folcloric și cel clasic au început să interacționeze mai mult, împletindu-se în unele baleturi într-o singură fuziune a vocabularului coregrafic, unde nu mai este posibil să se distingă fie dansul clasic, fie cel folcloric. Acest lucru a dus, în esență, la apariția unui nou tip în dansul de scenă – *dansul popular-scenic*. Arta coregrafică a epocii moderne nu mai are pretenția de a surprinde frumusețea ori perfecțiunea imaginii artistice, ci se poate constata posibilitatea artiștilor care, trecând prin diferite stări, pot influența creația și pot îmbogăți imaginația [3, p.132-144]. Creativitatea, tehnica desăvârșită și asocierea acestor aptitudini cu un limbaj artistico-plastic fac diferența între artiștii de balet/dansatori ai epocii moderne.

Rezumând, putem spune că în general în lume operează patru sisteme principale de dans: *dansul folcloric, dansul clasic, dansul modern și dansul contemporan*. Așadar, calea pe care s-au dezvoltat și au apărut noi mijloace de expresivitate a artei coregrafice a dus la un scop comun, și anume: extinderea și aprofundarea sferei figurative a coregrafiei. Odată cu schimbarea mijloacelor

expresive, nuanțele psihologice cele mai subtile, capacitatea de a pătrunde în profunzimea subiectului, reflectă diverse aspecte ale realității, inclusiv teme contemporane, precum și idei filozofice care au devenit disponibile pentru dans.

Lucrul individual

Relatați despre apariția și evoluția artei dansului ca gen de dans: folcloric, clasic și modern.

✓ *Eseu*

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 3.

FORMAREA COMPETENȚELOR

Unități de conținut:

- 3.1. Formarea competențelor.
- 3.2. Centrarea pe competențe.
- 3.3. Competențe artistice.

Obiectivele unității de învățare Nr. 3

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să definească noțiunea de competență, competență coregrafică;
- să definească sistemul de competențe specifice și conținuturi;
- să caracterizeze competențele artistice specifice celor trei genuri de dansul: *folcloric, clasic și modern*.

Concepte cheie:

- competență, artistic, competență coregrafică, competență artistică.

Bibliografie recomandată:

1. BÎRNAZ, N., DANDARA, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. et.al. Cadrul de referință al curriculumului universitar. Chișinău: CEP USM, 2015. 128 p. ISBN: 978-9975-71-689-5.
2. BORHAN, CH. S., ZAHARIA, D. *Dimensiuni teoretice în artele actuale*. Iași: Artes, 2009. 158 p. ISBN: 978-973-8263-89-5.
3. BREAZU, M. *Convorbiri despre artă*. București: Editura Politică, 1971, 620 p.
4. BUCȘAN, A. *Unele sugestii pentru punerea în scenă a dansului popular (I)*. În: *Revista de Etnografie și Folclor*. București, 1974, 119 p.
5. GAGIM, I. *Educația muzicală. Curriculumul școlar*. Clasele V-IX, Chișinău, 2000, 28 p. ISBN9975-79-054-2.
6. GÎNCU, I. *Orientările valorice în formarea profesională: Teză de doctor în pedagogie*, Chișinău, 2015. 184 p.
7. GUȚU, VI. *Curriculumul universitar – factor determinant în realizarea continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior*. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale educației*, 2019, nr.5(125), p.3-9. ISSN: 1857-2103.
8. GUȚU, VI., BUCUB, N., GHICOV, A. *Cadrul de referință al curriculumului național*. Chișinău: Lyceum, 2017. 104 p. ISBN: 978-9975-3167-77.
9. Xavier R. *Manualul școlar și formarea competențelor în învățământ*. Disponibil:

<http://www.scribd.com/doc/16646130/Manualul-colar-i-formarea-competenelor-ininvmant>

3.1. Formarea competențelor

Formarea competențelor la instruirea coregrafică necesită acumularea anumitor cunoștințe și deprinderi din partea studenților, de aceea procesul de

instruire trebuie organizat în așa mod, ca studenții să aibă oportunități de a crea, a discuta și de a căpăta experiență artistico-coregrafică nu numai în sală, dar și prin excursii la teatre, prin participarea la festivaluri și la concursuri naționale/internaționale etc. Dacă e să ne întoarcem la competența profesională, menționăm că anume competența este criteriul de apreciere a comportamentului specialistului în devenire. Opțiunea pentru formarea competențelor, ca scop al instruirii profesionale este determinată de contextul social-economic actual și de cerințele pieței forței de muncă. Se mizează tot mai mult pe funcționalitatea și transferul achizițiilor tânărului specialist, dobândite în cadrul învățământului superior.

Dimensiunile personalității specialistului în devenire justifică accentul plasat pe formarea competențelor cerute la locul de muncă: competențele de comunicare, vivacitatea, disponibilitatea de autoperfecționare, autoreglarea motivațională și orientarea teleologică profesională etc. După cum am menționat anterior, competența profesională nu constituie un ansamblu de acțiuni similare care pot fi reproduse în orice context. Din contra, sintagma *competență profesională* delimitează o capacitate de acțiune flexibilă și mobilizatoare în diverse contexte și situații profesionale problematice, care nu sunt nici descrise și nici prevăzute în programe sau curricula [1; 3]. A ști să acționezi în situații inedite și imprevizibile, într-un context particular, presupune, în opinia noastră, mai mult decât cunoștințe, abilități, atitudini. Or, în opinia autorilor L. M. Spencer și S. M. Spencer, la „nivelul de jos al aisbergului care este neobservabil se află conceptul despre sine, atitudinile, valorile și alte caracteristici de personalitate”. Autorii menționează că anume aceștia sunt „factorii ce dirijează acțiunile complexe, care duc cu adevărat spre un comportament profesional” [Apud 2, p. 94].

În literatura de specialitate, o competență poate fi definită prin cinci caracteristici esențiale [9, p. 37]:

- *Mobilizarea unui ansamblu de resurse.* Competența face apel la mobilizarea unui ansamblu de resurse: cunoștințe coregrafice și cunoștințe despre dans, experiențe, trăiri, aptitudini coregrafice (de interpretare, de audio-vizualizare, de creație) etc.

- *Caracterul finalizat.* Mobilizarea ansamblului de resurse nu se face în mod întâmplător: studentul trebuie să folosească resursele conștient, iar ele capătă o „funcționalitate”, aplicabilitate practică. Achizițiile fundamentale se transformă în achiziții funcționale.
- *Relația cu un ansamblu de situații.* Mobilizarea resurselor e posibilă doar în cadrul unui ansamblu de situații reale și în contextul rezolvării unor probleme reale.
- *Caracterul disciplinar.* Competența se definește printr-o categorie de situații corespunzătoare unor domenii/activități specifice educației coregrafice.
- *Evaluabilitatea.* Competența este o mărime evaluabilă, deoarece poate fi măsurată prin calitatea îndeplinirii sarcinii și prin calitatea rezultatului.

Prin urmare, formarea unei competențe artistice este un proces extins în timp, convențional, separabil în etape distincte: (a) achiziționarea cunoștințelor coregrafice cheie și inițierea elementară în activități coregrafice de audio-vizualizare, interpretare, creație, reflecție (*știu*); (b) transformarea cunoștințelor coregrafice cheie în cunoștințe funcționale, evoluția trăirilor emoționale din actul coregrafic spre o fortificare a motivației, interesului, convingerilor, aptitudinilor coregrafice și a gustului estetic (*știu să fac*); (c) interiorizarea cunoștințelor și trăirilor, valorizarea creațiilor coregrafice și formarea atitudinilor (*știu să fiu*); (d) exteriorizarea achizițiilor din domeniul artei coregrafice de ordin emoțional, cognitiv, comportamental (*știu să devin*).

Or, conținuturile structurate în cinci compartimente pot fi combinate într-o oră academică pentru a eficientiza și optimiza procesul de studiere, creându-se „compoziții folclorice, clasice, moderne” pe parcursul studierii materialelor, tehnicilor de artă, elementelor de limbaj plastic/artistic, istoriei artei coregrafice etc. Pentru a fi mai explicită proiectarea unităților de învățare vom stabili că unitatea de învățare aparține proiectării didactice concepute de profesor și reflectă o viziune proprie asupra activității de predare-învățare, iar unitatea de conținut aparține curriculumului și este fixată pentru grupa respectivă.

Proiectarea unităților de învățare permite stabilirea activităților de învățare într-o succesiune logică, atingerea competențelor propuse și selectarea resurselor materiale și tehnicilor de lucru adecvate pentru fiecare temă coregrafică. În proiectarea unităților de învățare toate activitățile propuse trebuie să pornească de la nivelul studentului și să se integreze în strategiile didactice adecvate contextelor variate de învățare. Indicatorii de performanță ce vizează cadrul didactic:

- cunoașterea și valorificarea conținuturilor disciplinei predate;
- capacitatea de a elabora documentele necesare activităților didactice: proiecte artistice de lungă durată, proiectarea unităților de învățare, proiecte artistice zilnice, proiecte artistice ale activităților extracurriculare etc.;
- actualizarea, dezvoltarea conținutului disciplinei predate;
- utilizarea adecvată a limbajului de specialitate;
- realizarea legăturilor intra/interdisciplinare și aplicarea lor;
- operaționalizarea obiectivelor pentru o secvență de învățare;
- proiectarea și realizarea dezvoltărilor curriculare la specialitatea de profil;
- cunoașterea aparițiilor editoriale de specialitate.

Implementarea eficientă a curriculumului impune respectarea coerenței componentelor lui, utilizarea flexibilă a conținuturilor și acordarea priorității metodelor creative și activ-participative de predare/învățare, valorificarea creativității studenților și profesorilor în cadrul activităților didactice. Includerea actului de creație în procesul de instruire a studenților este una dintre condițiile principale ale evoluției educației coregrafice în instituțiile de învățământ superior și presupune formarea atitudinii pozitive a studentului față de lumea înconjurătoare și cultivarea propriei viziuni artistice [3; 4].

3.2. Centrarea pe competențe

Centrarea pe competențe stabilește o viziune nouă în raport cu realizarea conținuturilor, în așa mod, conținuturile devin mobile, flexibile și redau viziunea cadrelor didactice în vederea realizării obiectivelor propuse. În procesul de implementare a instruirii/educației coregrafice, profesorul are misiunea de a selecta

acele conținuturi care, în opinia lui, cel mai bine contribuie la formarea competențelor specifice stipulate de curriculum și anume: *culturalizarea studenților, formarea competențelor de comunicare artistică și auto-exprimare prin limbajul plastic (artistic).*

Valoarea unei opere coregrafice depinde de capacitatea artistului de balet/interpretului de a găsi cele mai potrivite procedee și mijloace de exprimare artistică/plastică. Suportul audiovizual (înregistrări video, filme, reproduceri, site-uri internet etc.) va include creația artiștilor consacrați din diferite epoci și de diferite stiluri artistice. În activitatea didactică, profesorul va pune accentul pe metode creative și activ-participative de predare-învățare, va utiliza diverse mijloace de învățământ (reproduceri ale operelor de artă și/sau a imaginilor vizuale, fotografii, lucrări originale, lucrări plastice, lucrări din sculptură etc.).

Pe parcursul realizării sarcinilor, studenții vor explora diverse suporturi, materiale de artă și materiale netradiționale, instrumente și tehnici mixte. Procesul de predare-învățare nu poate fi conceput fără prezența unui suport vizual care să realizeze o funcție instructiv-educativă, spre exemplu:

- prezentarea unei imagini pentru a ilustra discursul didactic (ca exemplu de mesaj, de tehnică, de procedeu etc.);
- demonstrarea reproducerilor, solicitând studenților să descifreze elementele artistice (învățarea prin descoperire);
- prezentarea unui grup de video-uri; compararea între ele cu scopul de a scoate în evidență (prin contrast) anume acele elemente de limbaj artistic, care sunt studiate la moment;
- demonstrarea imaginii la etapa finală a lucrului practic, în calitate de exemplu confluent cu problema artistică, care a fost rezolvată la curs/ prelegere;
- utilizarea unei lucrări din arta plastică – un tablou, drept suport pentru o acțiune artistic- plastică (imitare, improvizare, reconstruire, continuare a ideii, deturnare a ideii etc).

Pentru a găsi o formulă potrivită unei competențe artistice, este necesar să conștientizăm care sunt necesitățile contextului în care ele pot fi atinse, formate.

Etapele de formare a competenței artistice se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu, care avansează performanțele artistice ale studenților.

Este important de conștientizat că în practica universitară competența artistică ține de anumite domenii de activitate. În educația coregrafică, spre exemplu, aceste domenii sunt: audio-vizualizare, dans (interpretare), creație, reflecție. *Formarea competenței coregrafice* nu se epuizează în cadrul acestor domenii [5, p.12].

Caracterul integrativ al resurselor studentului în manifestarea competențelor corespunzătoare implică:

– *competența de audio-vizualizare-receptare* a dansului, care se formează nu doar în contextul activităților de audio-vizualizare, ci și în cadrul altor activități. În cadrul activității de interpretare, poate fi audio-vizualizată o înregistrare a creației coregrafice, conținutul creației poate fi audio-vizualizat în diverse variante interpretative (de unul singur, în doi/ pereche, în ansamblu etc.), creația aleasă pentru însușire poate fi redată/interpretată pe rând de câteva grupe de studenți, în timp ce ceilalți audio-vizualizează în mod apreciativ interpretarea colegilor potrivit unor criterii stabilite anterior;

– *competența de improvizare* se formează nu doar în cadrul dansului (folcloric, clasic, modern), ci și în cadrul audio-vizualizării creațiilor coregrafice din cele mai valoroase creații din patrimoniul culturii coregrafice naționale și universale, în cadrul activităților de creație coregrafică prin utilizarea improvizației și a posibilităților de exprimare prin plastică/ mișcare;

– *competența de creație* se formează nu doar în cadrul activității de creație propriu-zisă (compunere de mișcări, desen ritmic, acompaniament la un dans, elaborare de mișcări coregrafic-ritmice, crearea planului de interpretare a unui dans etc.), ci și în cadrul audio-vizualizării și interpretării artistice;

– *competența de analiză-caracterizare* a coregrafiei se formează în cadrul tuturor formelor de inițiere coregrafică a studenților: însușirea cunoștințelor coregrafice și despre dans, activitatea coregrafic-ritmică, creația coregrafic-artistică, jocul coregrafic, audio-vizualizarea dansului, executarea la bară sau la mijlocul sălii a mișcărilor/ combinațiilor din diferite genuri coregrafice.

3.3. Competențe artistice

Dobândirea de *competențe artistice* pentru genurile de dans clasic, folcloric, modern reprezintă specificul procesului educațional care a stat la baza formării specialiștilor profesori de dans. Competențele artistice implică: *dezvoltarea capacității de receptare și înțelegere a limbajelor artistice; dezvoltarea și cultivarea imaginației creatoare; cultivarea sensibilității și a creativității artistice; educarea și cultivarea ritmicității și a muzicalității (competențe artistice ce impun existența unui ritm, a unui tempo sau măsură de dans); dezvoltarea expresivității, comunicării gestuale, comunicării nonverbale – care întregesc componentele psiho-pedagogice ale dansului; educarea esteticii corporale și esteticii motrice; formarea și dezvoltarea unei culturi estetice pluridireționale și deschise; cultivarea atitudinii de respingere și izolare a nonvalorilor, cultivarea bunului gust; prețuirea adevăratelor valori: etice, culturale, morale, spirituale; formarea și perfecționarea unor calități moral-volitive; formarea unor capacități valorizatoare autonome și responsabile; prețuirea și punerea în valoare a patrimoniului estetic național și internațional; dezvoltarea sensibilității pentru cultura motrică estetică autentică; dezvoltarea interesului pentru compoziție coregrafică și interpretare; antrenarea abilității de a ști teoretic și metodic dansul și semnificația acestuia; asimilarea posibilității de a executa, la înalt nivel artistic și tehnic, coregrafia dansului; dezvoltarea deprinderii individuale de a trăi în armonizare cu ceilalți, socializare și empatizare.*

Necesitatea de actualizare a abordărilor axiologice a formării valorilor artistice la studenți, în procesul instruirii, se datorează necesității creării condițiilor pentru formarea unui sistem de valori umaniste unificat ca bază a viziunii asupra lumii studenților moderni.

Lucrul individual

Explicați ce sunt competențele (coregrafice).
Numiți-le și exemplificați.

Produsul lucrului individual:

✓ *Spirala cunoașterii*

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 4.

COMPETENȚE COREGRAFICE

Unități de conținut:

4.1. Formarea competenței coregrafice.

4.2. Formularea competențelor în cadrul disciplinei *Incursiuni în opera coregrafică*

Obiectivele unității de învățare Nr. 4

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să identifice relația „student-dans” în cadrul instruirii coregrafice;
- să prezinte principiile de formare a competențelor coregrafice.

Concepte cheie:

- Competență coregrafică, relația student-dans.

Bibliografie recomandată:

1. ALLPORT, W. G. *Structura și dezvoltarea personalității*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1991. 578 p. ISBN: 973-30-1151-7.
2. GAGIM, I. *Educația muzicală. Curriculumul școlar. Clasele V-IX*, Chișinău, 2000, 28 p. ISBN9975-79-054-2.
3. GUȚU, Z. *Procesul de instruire coregrafică a studenților din perspectiva creativității*. În: *Educația artistic-spirituală în contextul învățământului contemporan*. Bălți: Universitatea de Stat „A. Russo”, 2005, pp.12-15. ISBN: 9975-931-83-9.

4.1. Formarea competenței coregrafice

Competențele coregrafice, ca unitate de analiză a pregătirii profesorilor de dans, evidențiază mecanismul formării profesionale a studenților. Componenta fundamentală a programelor analitice se referă la sistemul de competențe specifice (coregrafice) și conținuturi. Competențele specifice se definesc conform obiectului de studiu și se formează pe parcursul predării acestor discipline universitare prin instruirea coregrafică. Ele derivă din competențele generale, fiind detalieri ale acestora.

Competențelor coregrafice specifice li se asociază, prin programă, unități de conținut. Conținuturile sunt identice cu formulările din programă și sunt ordonate într-un mod care facilitează accesibilitatea lor. Ele reprezintă „substanța” asupra căreia și prin care se acționează prin strategii didactice pentru atingerea unui nivel performant în realizarea finalităților proiectate. În sens larg, sistemul de conținuturi ale *Curriculumului* reflectă cele patru domenii intercorelate, specifice disciplinelor educației coregrafice: *audio-vizualizare, interpretare, creație, reflecție* – prin care se formează/dezvoltă cultura coregrafică a studentului, ca parte componentă a culturii spirituale, astfel, conținuturile de învățare cuprind cunoștințe (declarative și procedurale) și valori umane.

O funcționalitate evidentă în acest context are interesul permanent al studentului pentru „modelarea” sa ca receptor [3], purtător și promotor al valorilor artistice (culturii) coregrafiei naționale și universale. Pe parcursul ultimilor ani,

perspectivele de dezvoltare a curriculumului la disciplinele educației coregrafice s-au realizat prin piesele curriculare elaborate: manuale, ghiduri pentru cadre didactice, cercetări științifice etc., respectând, de fiecare dată, valorile instruirii coregrafice prezentate în *Figura 4.1*.

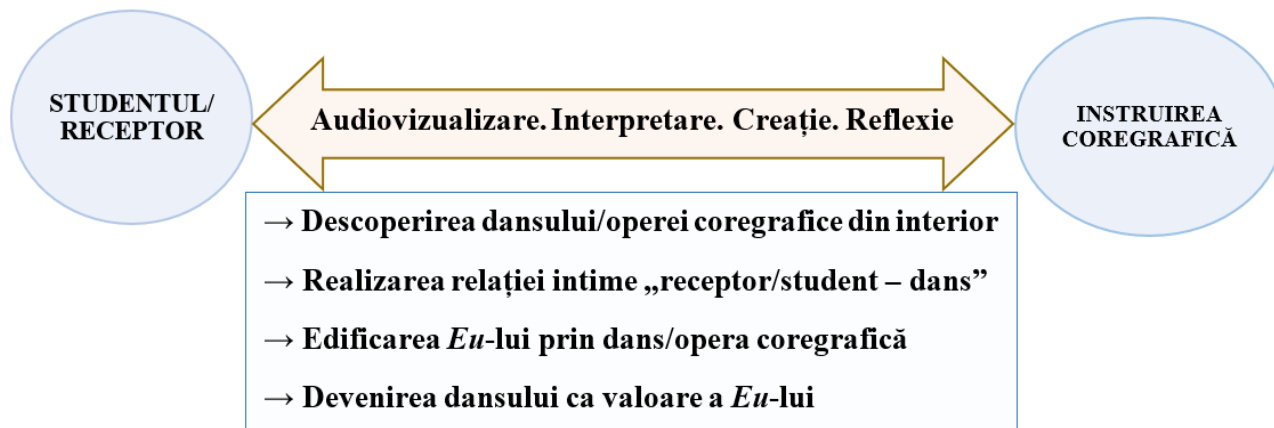

Figura 4.1. Relația „student-dans” în instruirea coregrafică

Educația coregrafică, în rol de temelie a culturii autentice, traduce valori, norme etice și estetice, contribuind la stăpânirea creativă a lumii dinamice și multiculturale în scopul atingerii bunăstării sociale și culturale. În acord cu ideile și spiritul Programei *Dans clasic și popular*, educația în domeniul culturii și artelor este privită ca temelie pentru dezvoltarea creativă, cognitivă, emoțională, estetică și socială echilibrată a tineretului și cursanților de-a lungul vieții. Aceste sarcini sunt îndeplinite de unicul sistem stabilit și în continuă evoluție a învățământului de *Artă* din Republica Moldova.

Considerăm că este necesară nu doar antrenarea metodologiilor de predare-învățare-evaluare în cadrul disciplinelor de studii, ci și evidențierea specificului ambilor subiecți ai creației artistice (al creatorului și receptorului), precum și specificul procesului de percepere/receptare. Cu atât mai mult, se impune elaborarea unei metodologii originale, aplicabile în cadrul tuturor cursurilor de artă coregrafică, cu cât studenții de la instituțiile de artă coregrafică se formează, concomitent, în postură de receptori și de creatori ai operelor de artă coregrafică. Or, activitatea studenților are ca obiect creația artistului, comunicarea artistică (receptarea) și propriul produs artistic (lucrările elaborate). Toate aceste condiții și aspecte ale

problemei subliniază importanța ei deosebită în sporirea calității învățământului artistic superior pe o metodologie adecvată/potrivită specificului artei coregrafice.

4.3. Formularea competențelor în cadrul disciplinei *Incursiuni în opera coregrafică*

Competența generală specifică instruirii (educației) coregrafice, și nu doar, este competența estetică calificată drept un ansamblu de achiziții atitudinale, comportamentale, afective, acționale care exprimă calitatea omului de a percepe și a aprecia, a trăi și a iubi *Frumosul* în concordanță cu spiritualitatea și cultura epocii în care trăiește. În literatura de specialitate, o competență poate fi definită prin cinci caracteristici esențiale [2, p. 37]:

- *Mobilizarea unui ansamblu de resurse.* Competența face apel la mobilizarea unui ansamblu de resurse: cunoștințe coregrafice și cunoștințe despre dans, experiențe, trăiri, aptitudini coregrafice (de interpretare, de audio-vizualizare, de creație) etc.
- *Caracterul finalizat.* Mobilizarea ansamblului de resurse nu se face în mod întâmplător: studentul trebuie să folosească resursele conștient, iar ele capătă o „funcționalitate”, aplicabilitate practică. Achizițiile fundamentale se transformă în achiziții funcționale.
- *Relația cu un ansamblu de situații.* Mobilizarea resurselor e posibilă doar în cadrul unui ansamblu de situații reale și în contextul rezolvării unor probleme reale.
- *Caracterul disciplinar.* Competența se definește printr-o categorie de situații corespunzătoare unor domenii/activități specifice educației coregrafice.
- *Evaluabilitatea.* Competența este o mărime evaluabilă, deoarece poate fi măsurată prin calitatea îndeplinirii sarcinii și prin calitatea rezultatului.

Prin urmare, formarea unei competențe artistice este un proces extins în timp, convențional, separabil în etape distincte: (a) achiziționarea cunoștințelor coregrafice cheie și inițierea elementară în activități coregrafice de audio-vizualizare, interpretare, creație, reflecție (*știu*); (b) transformarea cunoștințelor

coregrafice cheie în cunoștințe funcționale, evoluția trăirilor emoționale din actul coregrafic spre o fortificare a motivației, interesului, convingerilor, aptitudinilor coregrafice și a gustului estetic (*știu să fac*); (c) interiorizarea cunoștințelor și trăirilor, valorizarea creațiilor coregrafice și formarea atitudinilor (*știu să fiu*); (d) exteriorizarea achizițiilor din domeniul artei coregrafice de ordin emoțional, cognitiv, comportamental (*știu să devin*).

În Figura 4.2. este reprezentat un model de formulare a competențelor studenților la disciplina *Incursiuni în opera coregrafică*. Centrarea pe competențe stabilește o viziune netradițională față de utilizarea conținuturilor. Astfel, conținuturile devin mobile, flexibile și redau viziunea autorilor referitoare la realizarea obiectivelor propuse. În consecință, profesorul este acela care decide asupra conținuturilor care urmează a fi realizate pe parcursul unui an de studii, reieșind din competențele personale, interesele grupului de studenți, specificul localității sau zonei geografice utilizând în scop consultativ conținuturile cu titlu de recomandare propuse de autorii curriculumului. Conținuturile sunt informații care fundamentează teoretic formarea competențelor studenților în procesul educațional.

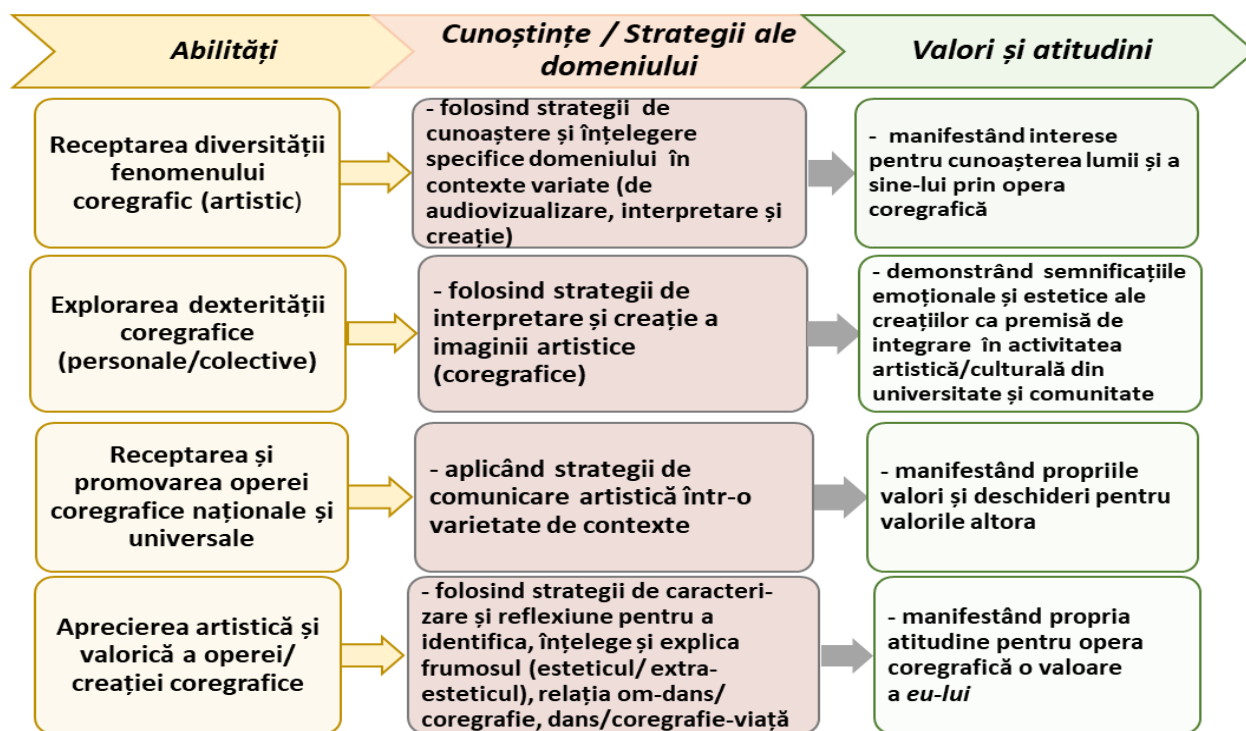

Figura 4.2. Competența coregrafică

Activitatea de formare a competențelor va fi orientată spre un nivel necesar și suficient pentru a se realiza dezvoltarea deplină a personalității studentului și a permite accesul acestuia la următoarea etapă/treaptă a învățământului și/ sau inserția lui socială. Unul dintre principiile pe care trebuie să le luăm în considerație în perceperea și aprecierea operei coregrafice reprezintă impunerea unei necesități de a înțelege diferențele cultural-coregrafice dintre diferite etape istorice abordate în unitatea de învățare Nr.2. Deoarece arta coregrafică și creația artistic-coregrafică sunt fenomene ce se petrec în cadrul istoriei, aparținând unei anumite culturi, dezbaterile pe marginea lor nu pot fi abstracte. Astfel, arta coregrafică nu are un fel de a fi absolut, din contra, ca și fenomen cultural-valoric, ea împrumută din ipotezele epocii în care ia naștere și poartă cu sine aceste supoziții prin evoluția istorică. Prin urmare, educația coregrafică în învățământul superior pedagogic, în esența sa, este procesul de formare a competențelor de percepere, de creare a valorilor artistice și de comunicare artistică cu opere de artă de valoare. Concepția disciplinei *Incursiuni în opera coregrafică* reprezintă un sistem de idei și principii privind predarea/învățarea educației coregrafice. Ea include structura și conținutul general al disciplinei, sugestiile fundamentale metodologice și de evaluare.

Ca finalitate, competența artistică a studenților-profesori de dans, care stimulează formarea valorilor artistice, se constituie (trebuie să se formeze) ca rezultat al studiului și al *Incursiunilor în opera coregrafică* ce se integrează în contextul formării profesionale. Valorile artistice obținute prin educație, care sintetizează valorile apropiate cu cele create/altoite de individ pe fondul său genetic, reprezintă *identitatea* acestuia [1, p.108].

În concluzie, menționăm că formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans se caracterizează prin următoarele particularități:

- posedarea aptitudinilor și atitudinilor specifice, însușiri specifice artei coregrafice, gândirii creatoare, ajungând mai repede la idei și principii noi pentru sectorul lor de activitate sau la idei și principii noi pentru știința și cultura națională sau mondială;

- descoperirea noilor relații între obiecte și fenomene, noi metode sau procedee de investigație sau de producție, realizarea formelor artistice noi etc.;
- descoperirea lucrurilor deja cunoscute pentru artă, dar pe care ea le dobândește pe cale independentă (în sens individual-psihologic);
- găsirea rezolvării unei probleme de creație pe o cale diferită decât cea care a fost prezentată de către profesor în clasă, chiar dacă modul de rezolvare găsit de student nu este nou pentru știință;
- reflectarea realității prin intermediul unor imagini concret senzoriale, cu ajutorul senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor, prin imagini abstracte, create cu ajutorul limbajului artistic;
- fixarea rapidă a imaginii vizuale a desenului și a pașilor de dans, aprecierea din punct de vedere artistic, având abilitatea de a monta o lucrare coregrafică, acestea fiind premisele necesare pentru reușita în activitatea artistic-coregrafică;
- valorificarea aptitudinilor specifice prin exersare, prin antrenament permanent, perfecționându-și abilitățile prin exercițiu.

Lucrul individual

Caracterizați principiile și structura de formare a competenței coregrafice, și relația „student-dans” în cadrul instruirii coregrafice.

Produsul lucrului individual:

✓ *Studiul de caz*

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 5.
**METODOLOGII
DE PERCEPERE A OPERELOR
ARTEI COREGRAFICE**

Unități de conținut:

- 5.1. Percepția operei coregrafice.
- 5.2. Receptarea corectă a operelor coregrafice.
- 5.3. Percepția senzorială a imaginii în dans.

Obiectivele unității de învățare Nr. 5

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să definească dimensiunile axiologice ale diverselor genuri de dans și evoluția acestora;
- să definească noțiunile de imagine de dans, opere profunde, opere superficiale;
- să caracterizeze particularități ale percepției unei opere de coregrafie.

Concepte cheie:

- percepție, receptare, imagine în dans.

Bibliografie recomandată:

1. GÎNCU, I. *Orientările valorice în formarea profesională: Teză de doctor în pedagogie*, Chișinău, 2015. 184 p.
2. SOCOLIUC, N., COJOCARU, V. *Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2005. 407 p. ISBN: 9975-60-185-5.
3. БАЗАРОВА Н., МЕЙ В. *Азбука классического танца*. Издательство: Art, 1983. 207 p., ББК 85.452.792.5

5.1. Percepția operei coregrafice

Această percepție reprezintă procesul dirijat de formare a competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistic-coregrafice la studenți în instituțiile de învățământ superior pedagogic [1]. Ideea fundamentală a actualului

concept de educație coregrafică constă în faptul că imaginea artistic-coregrafică este rezultatul actului de creație, a percepției operei coregrafice și, în același timp, metodă de instruire.

Includerea actului de creație și a percepției operei coregrafice în procesul de instruire a studenților-profesori de dans sunt unele din cele mai principale condiții ale evoluției educației artistic-coregrafice în instituțiile de învățământ superior pedagogic, un mod efektiv de optimizare a procesului de instruire în domeniul artei coregrafice. Studiul limbajului artistic, al materialelor de artă și al tehnicilor de lucru reprezintă mijloace de creare a imaginilor artistice, prin urmare sunt și mijloace de instruire. Valoarea incontestabilă a educației coregrafice constă în formarea atitudinii fundamentale pozitive a studentului față de lumea înconjurătoare și față de oameni, cultivarea propriei viziuni artistice.

Familiarizarea cu limbajul artei coregrafice sensibilizează studenții-profesori de dans față de cultura coregrafică națională și universală, oferind o posibilitate eficientă de formare/dezvoltare a sentimentelor estetice și a competențelor de percepere și exprimare a mesajului artistic-coregrafic. Astfel, posesia limbajului coregrafic este una din componentele capacității de înțelegere a valorilor culturii coregrafice și un factor pozitiv care duce la excluderea kitsch-ului din activitatea artistică și din viața cotidiană a oamenilor.

În formularea competenței este necesar să indicăm strategiile și contextele de realizare a procesului de integrare a acestor resurse într-o competență.

5.2. Receptarea corectă a operelor coregrafice

La etapa ciclului 1, îndeosebi anul I, studenții se confruntă și cu o diferență de nivel și valoare în receptarea fenomenelor artistic-coregrafice. Nu toți studenții au aceeași sensibilitate față de însușirile estetice ale operelor de artă coregrafice și ale naturii, dar toți pot învăța să le perceapă. Premisele indicate au marcat problema cercetării care se conturează prin necesitatea dezvoltării sensibilității studenților din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, specialitatea *Dans* și practica aplicării unei metodologii adecvate în perceperea operelor de artă coregrafică.

Rezolvarea problemei enunțate obține un rol deosebit în contextul dezvoltării personalității studentului prin educația artistic-coregrafică, deoarece opera de artă coregrafică are implicit nu doar o funcție artistică, dar și una socială. În aceste condiții, **receptarea corectă** a operelor coregrafice induce o adaptare la comunicarea emoțional-uzuală și artistic-estetică a studenților-profesori de dans. Există mai multe **criterii** în funcție de care un obiect poate fi considerat operă de artă:

– *Criteriul estetic* (frumusețea) este cel mai evident criteriu. Multe opere de artă se disting prin frumusețe. Frumusețea, însă, este un criteriu subiectiv și diferă în funcție de gusturile persoanei care receptează opera de artă. Criteriile estetice se schimbă de la o epocă la alta (ce este frumos într-o anumită epocă nu este neapărat frumos într-o alta). Frumusețea este un criteriu care contează destul de puțin în considerarea unui obiect ca fiind opera de artă. Există opere de artă care nu au nimic frumos în ele și totuși sunt considerate capodopere.

– *Renumele creatorului coregraf* este un alt criteriu care poate transforma un dans în operă de artă. Sunt situații în care creatorul nu are un renume în momentul creării operei de artă coregrafică și acest renume este câștigat mai târziu. Agripina Vaganova este una dintre coregrafii care a introdus schimbări esențiale în rolul principal masculin, în special al protagonistului Siegfried din spectacolul de balet *Lacul Lebedelor* care nu a avut un renume în timpul vieții, dar a devenit foarte cunoscută după moartea sa. Marius Petipa, în schimb, a fost un coregraf/ maestru de balet extrem de renumit în epoca sa.

– *Rafinamentul sau finețea realizării* este la fel un criteriu estetic vizibil în arta dansului, în special în genul clasic. Spectacolele de balet clasic, care au rămas în *fondul de aur* mondial al dansului clasic, sunt exemple ce ilustrează acest criteriu.

– *Vechimea lucrării* (există montări care inițial au fost create ca niște improvizații în anumite circumstanțe și abia apoi, odată cu trecerea timpului, devin opere de artă. În cazul acestor montări, timpul este criteriul cel mai important pentru determinarea caracterului unei opere de artă (cu cât un dans este mai vechi, cu atât e mai valoros). De exemplu, *Lebăda muribundă* de Camille Saint-Saens, inițial a fost o improvizație a renumitei prime Anna Pavlova.

– *Criteriul afectiv* indică faptul că acea montare/operă coregrafică trezește sentimente puternice, pozitive sau negative. Îndeosebi aici se încadrează arta coregrafică: au existat opere/ spectacole de balet care au avut un efect devastator în special asupra interpreților lor, au devenit foarte cunoscute în epoca în care au apărut, iar ulterior au devenit capodopere (de exemplu *Giselle* – muzica lui Adolphe Adam, coregrafia Jean Coralli și Jules Perrot).

– *Mesajul transmis de opera de artă* coregrafică este poate cel mai important criteriu, pentru că adesea mesajul este mai important decât frumusețea acelui obiect, renumele celui care l-a creat sau vechimea lui. Operele coregrafice au, de obicei, un mesaj polisemantic, în sensul că fiecare persoană poate să recepteze un mesaj diferit, să înțeleagă altceva din aceeași operă de artă.

Fiecare receptor, în funcție de educația și sensibilitatea lui, de gusturile pe care și le-a cultivat, interpretează opera de artă coregrafică în mod diferit. La toate aceste criterii se adaugă *mecanismul de consacrare* a operelor coregrafice. În orice societate/cultură există instituții care au putere de consacrare, cum ar fi instituția educației (a introduce o operă în programa școlară pentru a fi studiată este o modalitate de consacrare), instituția criticii (critica literară, de teatru, de film, de balet, critica artelor vizuale), instituțiile ce intermediază vânzarea operelor de artă (teatre, sală de festivități etc.), instituții de artă (academii, muzee). Sunt diferențe între operele superficiale și cele profunde. *Operele profunde* sunt cele care permit interpretări multiple, care pot trezi interesul unor receptori cât mai diferiți. *Operele superficiale* sunt cele care nu pot fi interpretate decât într-un singur fel, au un mesaj extrem de simplu și de neproblematic. Sensurile operei coregrafice sunt doar un suport pentru imaginația receptorului care trebuie să găsească „chei” prin care să descifreze opera. *Interpretarea unei opere de artă* presupune a căuta să înțelegi ceea ce vezi, să comentezi să explici, să dai un sens imaginii [3]. Sentimentul estetic pe care-l trăiește omul în contact cu frumosul din arta coregrafică constituie reflectarea specifică în conștiința lui a realității obiective.

Prin sintetizare, deducem că izvorul artei este realitatea obiectivă, oglindită în creațiile artistice într-un mod specific, deosebit de reflectarea în știință. Știința

operează cu noțiuni și legi, oglindind prin intermediul acestora obiecte și relații din realitate, în timp ce arta oglindește realitatea prin intermediul imaginii artistice. Artă, astfel, răspunde unor nevoi reale pe care le simte orice persoană de a-și lămuri unele idei, de a-și motiva unele comportamente, de a-și fundamenta unele atitudini, sugerând, explicând, valorificând sau problematizând. Prin caracterul ei stimulat, tonic, optimist, artă împinge la iubirea adevărului, a binelui, a științei și a vieții.

5.3. Percepția senzorială a imaginii în dans

Percepția senzorială a imaginii în dans se ocupă de decodificarea percepției imaginii artistice și procesarea mentală a imaginii. *Percepția operei de artă coregrafică* și efectul pe care îl are o imagine coregrafică asupra studentului ne-au determinat să specificăm metode, procedee, forme de percepere a acestora de studenții-profesori de dans din cadrul învățământului superior pedagogic. În cadrul activității didactice, au fost operaționalizate următoarele metode:

– *exersarea* (contribuie la dezvoltarea sensibilității și receptivității estetice. Exercițiul stă la baza capacității de a folosi, a reproduce sau a crea valori estetice (artistice));

– *explicația* (intervine ca moment introductiv în achiziționarea de cunoștințe teoretice, în dobândirea de deprinderi artistice specifice);

– *demonstrarea* (cu ajutorul vizitării teatrului de operă și balet și a teatrelor dramatice, vizionării filmelor despre domeniile artei coregrafice și căile de creație ale marilor artiști-coregrafi atât clasici, cât și contemporani, cu ajutorul concursurilor artistice, excursiilor și vizitelor tematice, întâlnirilor cu creatori de artă coregrafică, al acțiunilor de cunoaștere a frumosului din natură și societate);

– *problematizarea* (reflectă o activitate cu întrebări de situații problematizate, la acest tip de ore studenții sunt puși în situația de a găsi exemple, rezolvări ale problemelor, atât individual, cât și în grup. Ea contribuie la dezvoltarea gândirii studenților-profesori de dans și activității lor creative);

– *studiu de caz* (duce la dezvoltarea gândirii critice și a atitudinilor, lansarea ipotezelor de realizare a temei propuse în diferite modalități);

– *descoperirea* (această metodă se bazează pe explorare, spirit de observație, metodele euristice și experimente cu diferite tehnici ale artei coregrafice);

– *investigația* (ea face parte din metodele integrative care au la bază proiecte).

Pe parcursul anilor de studii de la ciclul I (licență), în activitățile de percepere a operelor de artă coregrafică studenții-profesori de dans primesc semnale vizuale, sonore, tactile, chinestezice pe care mintea lor le prelucrează, le interiorizează și le transformă în informații, mesaje sub formă de imagini vizuale mentale, sonore, chinestezice, tactile, scheme de acțiuni, cuvinte, concepte etc. Toate aceste elemente, semnale exterioare sunt prelucrate de mintea indivizilor/ studenților, sunt interiorizate, stocate în memoria de lungă durată, devenind reflecția interiorului și a exteriorului.

Acestor informații, prelucrate și stocate în minte, le sunt, de regulă, atașate reacții emoționale, trăiri afective (agreabile, dezagreabile, stenice, astenice etc.) – acestea fiind unele dintre primele implicări, răspunsuri ale interiorității umane la informațiile primite din exterior. În funcție de sensibilitatea, atenția, spiritul de observație și alte caracteristici interne, studentul-viitor profesor de dans reține, prelucrează și interiorizează mai mult și mai intens anumite informații venite din exterior (un prim câmp de intervenție în sensul creativ al educației ar fi la acest nivel: dezvoltarea sensibilității, antrenarea spiritului de observație și a concentrării atenției).

Pe de altă parte, tot prin intermediul artei coregrafice, li se prezintă studenților-profesori de dans tipuri negative, dezvoltându-li-se o atitudine de repulsie/ dezaprobare față de ele. Astfel, indivizii/studenții învață să facă mai profund distincția dintre bine și rău, precum și dintre ceea ce este frumos și urât în viața oamenilor. Rolul artei coregrafice de asemenea este important în dezvoltarea *imaginației creatoare* și a *gândirii*. Opera de artă coregrafică, fiind un produs al activității creatoare a omului, influențează în mod direct posibilitățile creatoare ale studenților. Nenumărați artiști au menționat în amintirile lor că trăirile vii, intensitatea impresiilor din viața de zi cu zi, bagajul de observații acumulat le-au fost principalul punct de sprijin pe care s-a dezvoltat talentul lor. Arta în general, și arta

coregrafică îndeosebi, exercită o influență profundă asupra omului. Creația artistică îl înobilează, îi trezește emoții și sentimente foarte variate care-l stimulează la acțiune și imprimă un anumit colorit vieții lui psihice.

Frumosul și alte valori estetice de artă impresionează în modul cel mai profund. El este produsul creației autorului care transfigurează realitatea, reflectând, în forme concrete, ceea ce este esențial, tipic, cu o puternică participare afectivă. Trăirile artistului se transmit, într-un mod propriu, și subiectului care le asimilează, angajându-și imaginația creatoare, gândirea concretă, emoțiile și sentimentele, voința, într-un cuvânt, toate aspectele personalității.

Din acest specific al valorilor estetice ale artei, ca produse ale actului de creație, rezultă importanța deosebită a educației artistice ca parte componentă de bază a educației estetice. Contactul cu opera de artă coregrafică contribuie la formarea receptivității față de frumos a studentului. Literatura, muzica, dansul, pictura, sculptura, teatrul și alte forme ale creației artistice îi dezvoltă sensibilitatea și capacitatea de sesizare a valorilor culturale. Operele coregrafice, operele muzicale sau picturile îl învață să prețuiască binele, să se bucure de victoria celor dreți și cinstiți, să admire pe cei curajoși și pe cei care luptă pentru binele celor mulți. De asemenea, din operele de artă coregrafică învață să urască pe cei fățarnici, pe cei mincinoși și pe cei lași. În literatura noastră populară, mai ales în basme, victoria binelui asupra răului este pregnant reliefată și motivată, influențând asupra formării convingerii și sentimentelor morale ale studenților. Eroii unor lucrări de literatură sau eroii unor filme devin adesea modele pe care elevii/ studenții le imită mai întâi în joc, iar apoi în viață [2, p. 379].

Prin intermediul artei coregrafice, studenților li se educă interesul și dragostea pentru frumos, li se dezvoltă simțurile estetice. În fața lor se dezvăluie bogăția și varietatea de gesturi, forme și mișcări din lumea înconjurătoare. Alegând operele coregrafice, este necesar să se aibă grijă ca ele să influențeze pozitiv asupra studenților. Ele trebuie să reflecte evenimente și fenomene din viață cu care este important de a-i familiariza pe elevi/ studenți, față de care este necesar să li se educe anumite sentimente. Pornind de la obiectele și fenomenele apropiate și cunoscute,

educatorul îi îndrumă spre perceperea unui cerc tot mai larg de evenimente și fenomene. Totodată, nu orice operă coregrafică este accesibilă studenților-profesori de dans. În ele pot fi exprimate sentimente și relații pe care studenții nu le înțeleg încă, aceste momente mereu trebuie luate în considerare de către profesor.

Lucrul individual

Argumentați evoluția diverselor genuri de dans și definiți dimensiunea axiologică a acestora.

Determinați noțiunile de: imagine de dans, opere profunde, opere superficiale.

Produsul lucrului individual:

✓ *Capsula timpului*

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 6. CONCEPȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ARTISTIC (CORĂGRAFIC) ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Unități de conținut:

- 6.1. Documente reglatorii privind *Educația Coregrafică* ca disciplină universitară în învățământul superior
- 6.2. Curriculum la educația coregrafică.
- 6.3. Ghidul cadrului didactic pentru *Educația Coregrafică*

Obiectivele unității de învățare Nr. 6

- La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:
- să prezinte/explice documentele reglatorii privind Educația Coregrafică;

- să caracterizeze curricula și ghidul cadrului didactic pentru Educația
- Coregrafică;
- să descrie conținuturile curriculare la disciplina Educația Coregrafică

Concepte cheie:

- educația coregrafică; politici curriculare; Cadru de organizare; Curriculum; Ghidul cadrului didactic.

Bibliografie recomandată:

1. APOSTOL, S., GUȚU, Z. *Curriculum la discipline și tipuri de activități pentru școlile de arte. Domeniul Arte. Profil Artă coregrafică*, Chișinău, 2021, 71 p
2. BATRÎNCEA, I., GUȚU, Z. *Compoziția și montarea dansului*. Ghid metodic. Chișinău, 2019. 47 p. ISBN: 978-9975-149-41-9.
3. BÎRNAZ, N., DANDARA, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. et.al. *Cadrul de referință al curriculumului universitar*. Chișinău: CEP USM, 2015. 128 p. ISBN: 978-9975-71-689-5.
4. *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova*.
Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/6_curriculum_eie_cultura_si_societate.pdf (accesat 28.10.2021).
5. *Competențele artistice în contextul pregătirii specialiștilor în domeniul educației muzicale*. Disponibil: http://dispace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/2482/1/morari_m_competente_educatie_artistica.pdf (accesat: 20.12.2021).
6. *Convenția UNESCO din 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Document reînnoit în cadrul unei Agende Europene în 2018; Strategia externă a UE în domeniul Culturii)*. Disponibil: <https://culture.ec.europa.eu/>, (accesat 30.10.2022).
9. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău: Grupul Editorial Litera Internațional, 2000. 400 p. ISBN: 9733051306, 9789733051305.

7. *Educația culturală și artistică în școala Europeană*: Agenția Executivă de Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA P9 Eurydice)- Bruxelles, 2009. ISBN: 978-92-9201-075-1.
8. *Fișele disciplinelor. Dans clasic și Dans folcloric*. Disponibil: http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/339/FISELE_PROGRAMELOR_DANS_CLASIC_SI_POPULAR_LICENTA_2015-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (accesat 15.02.2018).
9. GAGIM, I. *Educația muzicală. Curriculumul școlar*. Clasele V-IX, Chișinău, 2000, 28 p. ISBN9975-79-054-2.
10. GAGIM, ION. *Știința și arta educației muzicale*, Chișinău, Editura ARC, 2004. 222 p. ISBN: 9975-928-07-02.
11. GUȚU, VI. *Curriculum educațional. Cercetare. Dezvoltare. Optimizare*. Chișinău: CEP USM, 2014. 230 p. ISBN: 978-9975-71-526-3.
12. GUȚU, VI. *Curriculumul universitar – factor determinant în realizarea continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior*. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale educației*, 2019, nr.5(125), p.3-9. ISSN: 1857-2103.
13. GUȚU, VI., BUCUB, N., GHICOV, A. *Cadrul de referință al curriculumului național*. Chișinău: Lyceum, 2017. 104 p. ISBN: 978-9975-3167-77.
14. Kamenkina Yu. *Coregrafia ca formă de artă. Arta dansului. Tipuri de dansuri*. 2015. Disponibil: yar-legenda.ru/sport-for-health/choreography-as-an-art-form-dance-art/. (accesat 20.05.2022).
15. Ordin nr. 199 din 05.10.2015 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a formațiunilor artistice de amatori din Republica Moldova:
https://www.mc.gov.md/sites/default/files/regulamentul_atestarii_formatiilor_de_amatori.pdf. (accesat 30.10.2022).
16. Proiecte culturale. Tradiții și expresii ale artei sau practicii coregrafice tradiționale. Disponibil: <https://mc.gov.md/ro/content/capitolul-iii-traditii-si-expresii-ale-artei-sau-practicii-coregrafice-traditionale>, (accesat: 30.10.2022).
10. Regulamentul-tip al instituției de învățământ extrașcolar. Chișinău: MECC, 2020. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referința_al_educăției_și_învățămîntului_extrascolar.pdf. (accesat: 28.10.2022).
11. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional la arta plastică în anul de studii 2018-2019. Disponibil:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/16_educatia_plastica_2018-2019_final.pdf (accesat: 12.01.2022).

12. Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”. Disponibil: <https://www.legis.md/>, (accesat: 30.10.2022)

6.1. Documente reglatorii privind *Educația Coregrafică* ca universitară în învățământul superior

Unitatea de conținut *Documente reglatorii privind Educația Coregrafică ca disciplină universitară în învățământul superior*, definește esența disciplinei Educația coregrafică în cadrul învățământului superior, subliniind inclusiv criteriul de eficacitatea a acesteia, prezintă specificul sistemului artistic-coregrafic de învățământ, identifică legătura dintre nivelurile sistemului artistic-coregrafic de învățământ din Republica Moldova, accentuează caracterul obligatoriu al instruirii prin artă după referință la actele normativ-reglatorii. Astfel, documentele reglatorii sunt:

1. *Curriculum la discipline și tipuri de activități pentru școlile de arte. Domeniul Arte. Profil Artă coregrafică,*
2. *Educația culturală și artistică în școala Europeană: Agenția Executivă de Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA P9 Eurydice)- Bruxelles,*
3. *Fișele disciplinelor. Dans clasic și Dans folcloric.*
4. *Curriculumul universitar – factor determinant în realizarea continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior.*
5. *Curriculum educațional. Cercetare. Dezvoltare. Optimizare.*
6. *Cadrul de referință al curriculumului național.*
7. *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova.*
8. *Competențele artistice în contextul pregătirii specialiștilor în domeniul educației muzicale.*
9. *Convenția UNESCO din 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Document reînnoit în cadrul unei Agende Europene în 2018; Strategia externă a UE în domeniul Culturii).*

10. Ordin nr. 199 din 05.10.2015 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a formațiunilor artistice de amatori din Republica Moldova;
11. Proiecte culturale. Tradiții și expresii ale artei sau practicii coregrafice tradiționale.
12. Regulamentul-tip al instituției de învățământ extrașcolar. Chișinău: MECC, 2020.
13. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional la arta plastică în anul de studii 2018-2019.
14. Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”.

6.2. Curruculum la educația coregrafică

Principalul instrument de proiectare, instruire și formare a celor educați (studenți-profesori de dans) este *curriculumul* care reprezintă „una dintre cele mai importante valori ale educației.” [9, p. 375]. Curriculum înseamnă toate experiențele planificate riguros pentru a fi furnizate subiecților pentru a atinge scopurile învățării la cele mai înalte standarde de performanță permise de posibilitățile lor individuale [3; 12; 11; 13]. *Curriculumul* actual de educație (instruire) coregrafică posedă, ca instrument de formare a unei personalități spirituale, un anumit sistem de valori, atât educaționale, cât și filosofic-artistice (Figura 6.1.), care sunt înscrise în fiecare componentă și subcomponentă a sa:

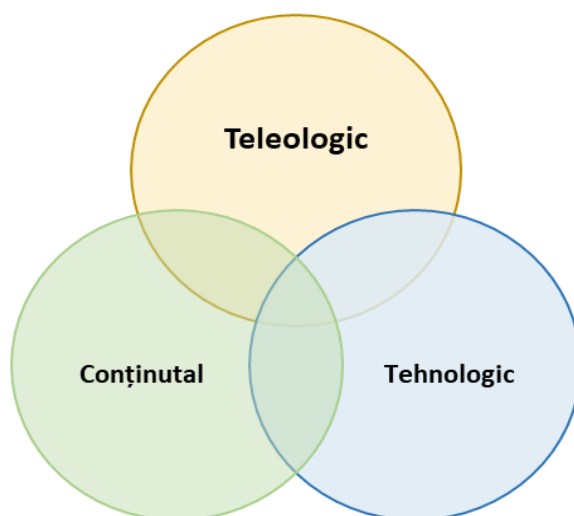

Figura 6.1. Componentele curriculumului la educația coregrafică

Aceste componente sunt:

- *componenta teleologică* (scopul *educației (instruirii) coregrafice*, deja desemnat și caracterizat din punct de vedere valoric și un sistem de obiective ordonate, care la rândul lor reprezintă ele însele un sistem de valori proiectate pentru a fi formate celui educat; cultivarea interesului și a dragostei pentru arta coregrafică; dezvoltarea deprinderilor de percepție coreică, de vizualizare și analizare, de simțire și trăire a dansului; formarea deprinderilor coregrafice practice, de interpretare individuală și în ansamblu a mișcării coregrafice, acumularea unui volum de cunoștințe coreice; cunoașterea unor forme simple de creativitate coregrafică; cultivarea gustului coreic elevat; formarea deprinderilor de a reflecta despre dans, de a o aprecia din punct de vedere valoric) [9, p. 7].

- *componenta conținutală* (conținuturile educației coregrafice reprezintă valori artistice, create în toate epocile dezvoltării umanității, începând cu Antichitatea, Evul Mediu, Renașterea, epoca modernă și contemporaneitatea. Scopul *instruirii coregrafice* impune anumite principii de selectare/structurate a conținuturilor curriculare după care și sunt structurate, bazate pe valorile artei coregrafice, reprezentate prin diverse genuri, stiluri și forme coreice valoroase a diferitor epoci. Însă toate aceste valori, așa numite *valori curriculare*, pot fi numite valori extrinseci personalității doar la modul convențional, căci actul de percepție coreică ce stă la baza perceperii valorilor coregrafice este un act subiectiv-obiectiv, deoarece studentul percepe în mod subiectiv obiectivitatea conținută în mișcările plastice) [14, p. 163].

-*componenta tehnologică* (predarea-învățarea-formarea-evaluarea reprezintă valori- instrumente ale educației (instruirii) coregrafice. Prin aplicarea lor se formează cultura coregrafică – valoarea persoanei educate, ce constă din „competențe pedagogice-coregrafice (cunoștințe, capacități), care există exclusiv în raport cu experiența coregrafică – totalitatea stărilor emoționale în procesul actului coreic (de vizualizare, interpretare, creație) [9, p.11].

În acest sens, activitățile de predare-învățare-formare-evaluare capătă în procesul *instruirii coregrafice* specificul său, în primul rând, dansul fiind o activitate

practică, bazată pe compunere-interpretare-audiovizualizare, în rezultatul căreia nu numai se produc valori ale persoanei, ci ele însele sunt considerate valori ale educației. Constatăm, deci, că toate structurile curriculumului la *instruirea coregrafică* reprezintă și provoacă valorile educației, astfel și curriculumul însăși este o valoare a educației fiind foarte important în întregul complex de acțiuni educaționale. În contextul dat, formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans impune o abordare interdisciplinară a domeniului de *educație coregrafică*: coreologic, psihologic și pedagogic.

Primele două domenii reprezintă temelia pentru realizarea *educației coregrafice* propriu-zise, la fel ca în cazul educației muzicale [10, p. 10], iar domeniul pedagogic reprezintă reconceperea legilor coregrafiei de pe poziții didactice – aculturarea pedagogică a dansului și creațiilor coregrafice în scopul facilității însușirii de către studenți a fenomenelor coreice. Opțiunea pentru *instruirea coregrafică* și profesor de dans este condiționată de principiile specifice ale *educației coregrafice*: pasiunea; intuiția; corelația *educației coregrafice* cu viața; unitatea educației-instruirii-dezvoltării coregrafice/ coreice; desfășurarea actului de *educație coregrafică* de la practică la teorie; reinterpretarea pedagogică a dansului; interiorizarea dansului.

Principiile specifice ale *educației coregrafice* formează un sistem de valori proprii în conformitate cu natura specifică a artei și afectează toate cele trei sfere de formare a profesorului de *educație coregrafică*, întrucât acesta nu este doar un translator al mesajului imaginii coreice și al percepției ei adecvate de către discipolii săi, dar și unul din creatorii acestei imagini. Din aceste considerente, profesorul de *educație coregrafică* este translatorul culturii coregrafice în mase prin contribuirea la crearea valorii imaginii coregrafice în interiorul sistemului valoric ce realizează valori spirituale; formatorul unei personalități spirituale cu o cultură coregrafică ce este capabilă de a percepe și de a trăi propriile valori coregrafice; executorul creativ al tuturor componentelor curriculumului proiectat/ predat teleologică (în calitate de re-creator al imaginii coregrafice admite reinterpretarea obiectivelor operaționale); conținutală (participă efectiv la declanșarea valorii imaginii coregrafice, la

selectarea și structurizarea după anumite principii a repertoriului valoric din conținuturile predării-învățării); tehnologică (selectează, combină, aplică cele mai valoroase tehnologii educaționale). El însuși este o valoare prin exigențele sale profesional-artistice de creator-interpret – formator de valori coregrafic-spirituale.

Cunoașterea teoretică a disciplinelor coregrafice constituie o premisă necesară informativ, dar nu și suficientă formativ pentru viitorul cadru didactic. Ele trebuie să fie asimilate, personalizate, asumate de cadrul didactic ca o conștiință profesională, care conduce spre formarea profesorului prin anumite unități de conținut [2, p. 6]: *instruire coregrafică, concepte esențiale; geneza instruirii coregrafice ca știință și problemele ei de cercetare; principiile instruirii coregrafice; metodele de cercetare în instruirea coregrafică; esența și criteriile moralității coregrafice; funcțiile sociale ale moralei coregrafice; codul deontologic al profesorului de dans (prin următoarele funcții ale coregrafiei: →funcția cognitivă →funcția normativă →funcția persuasivă →funcția educativă etc.)*. Înainte de orice tentativă de formare inițială, studentului-profesor de dans îi este necesară o formare sistemică din perspectiva percepției conceptului predare-învățare-evaluare și o percepțiune corectă a dimensiunii metodologice aplicate în cadrul cursurilor *Dans folcloric, Dans clasic și Dans modern* în procesul de instruire coregrafică.

Necesitatea vitală a schimbărilor fundamentale în sistemul de învățământ superior pedagogic a fost cauzată de contradicția observată între schimbările profunde ale situației spirituale și creative în țară, o creștere a complexității sarcinilor pe care le rezolvă colectivele folclorice de dansatori amatori și oportunitățile educaționale reale ale instituțiilor de învățământ superior pedagogic. Competența generală specifică instruirii (educației) coregrafice, și nu doar, este competența estetică calificată drept un ansamblu de achiziții atitudinale, comportamentale, afective, acționale care exprimă calitatea omului de a percepe și a aprecia, a trăi și a iubi *Frumosul* în concordanță cu spiritualitatea și cultura epocii în care trăiește.

Orele de instruire coregrafică vizează formarea/dezvoltarea gândirii artistice la studenți, educă simțul estetic și cultura emoțională. În acest context, se va ține

cont de redirecționarea activității didactice de la instruirea artistică (care poartă caracter profesionist) spre instruirea coregrafică care presupune inițierea în domeniul artei coregrafice. Prin urmare, activitatea artistico-coregrafică va fi axată nu pe dezvoltarea abilităților tehnice de reproducere a mediului înconjurător și elementelor lui, ci asupra dezvoltării imaginației creative, spiritului de observație, a capacităților de analiză, comparație, sinteză, gândire divergentă și convergentă, auto-expresie și auto-afirmare, receptivitate emoțională, toate acestea, fiind însoțite de un proces continuu de creație și invenție. De asemenea, curriculumul asigură deplasarea accentului de pe învățarea bazată pe obiective către învățarea bazată pe competențe, adică în procesul de studii este mult mai important nu ceea „ce facem”, dar „pentru ce facem” și „cum facem”.

6.3. Ghidul cadrului didactic pentru *Educația Coregrafică*

Ghidul cadrului didactic reprezintă un material suport pentru cadrul didactic în utilizarea curricula și a manualelor, care reglementează activitatea lui didactică. Ghidul cadrului didactic conține sugestii metodologice de realizare a traseului educațional pentru fiecare oră academică structurată după reperele: lucrul cu suportul didactic, audiovizualizare, reflecții, improvizare, creativitate artistică/coregrafică elementară, repertoriul (folcloric, clasic, modern, sportiv), care sunt adresate atât cadrului didactic din cadrul învățământului universitar, cât și profesorului de dans/coregrafie din învățământul general.

A fi cadru didactic în educația coregrafică înseamnă certitudinea și anxietatea că ai ales o profesie complexă, că vei parcurge un traseu cognitiv de-a lungul întregii activități, dar și că ai puterea de a dăruia, de a trăi sub destinul unor aspirații înalte, de a căuta soluții care se află între arta coregrafică și știință, între vocație și cunoaștere, între raționalitate și intuiție.

Pentru Educația coregrafică ghidul cadrului didactic este structurat astfel, încât specialistul să fie informat cu documentele de politici curriculare și cadru de organizare a procesului educațional la disciplina respectivă. În documentul respectiv sunt elucidate scopul și funcțiile educației coregrafice; sugestii privind proiectarea

didactică (Proiectarea de lungă durată, Proiectarea administrării disciplinei, Proiectarea unităților de învățare, Proiectarea de scurtă durată și Proiectarea demersului didactic al prelegerii) și tehnologia proiectului didactic al prelegerii de Educația Coregrafică; repere privind predarea-învățarea-evaluarea discipulei Educația Coregrafică, unde sunt oferite informații ce vizează direcțiile spre care cadrele didactice trebuie să-și orienteze activitatea; sugestii de evaluare a rezultatelor universitare, care trebuie să fie raportate la specificul artei coregrafice și cu respectarea ECD (Evaluarea criterială prin Descriptori). Un alt aspect important al ghidului îl constituie instrucțiunea privind managementul lucrului individual, în care este structurată tipologia sarcinilor pentru lucrul individual la Educația Coregrafică.

Lucrul individual

Analizați documentele reglatorii referitoare la Educația Coregrafică în Republica Moldova și relațați în scris constatările făcute.

Produsul lucrului individual:

✓ *Analiza SWOT*

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE Nr. 7.

REPERELE AXIOLOGICE ALE ARTEI COREGRAFICE

Unități de conținut:

- 7.1.Receptarea valorilor artistice.
- 7.2.Receptarea ca proces activ.
- 7.3.Particularitățile formării valorilor artistice la studenți în conexiunea cursurilor de dans

Obiectivele unității de învățare Nr. 7

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să identifice valorile artistice specifice artei coregrafice;
- să caracterizeze receptarea valorilor artistice ca proces activ;
- să analizeze particularitățile de formare a valorilor artistice la studenții de la specialitatea *Dans*.

Concepte cheie:

- valori artistice, proces, receptare, curs de dans.

Bibliografie recomandată:

1. AVERMAETE, R. *Despre gust și culoare*. București: Editura Meridiane, 1971. 282 p.
2. BORHAN, CH. S., ZAHARIA, D. *Dimensiuni teoretice în artele actuale*. Iași: Artes, 2009. 158 p. ISBN: 978-973-8263-89-5.
3. BREAZU, M. *Convorbiri despre artă*. București: Editura Politică, 1971, 620 p.
4. GUȚU, VI., BUCUB, N., GHICOV, A. *Cadrul de referință al curriculumului național*. Chișinău: Lyceum, 2017. 104 p. ISBN: 978-9975-3167-77.
5. POLIN, R. *La creation des valeurs*. Paris: Librairie Philosophique, 1977. ISBN: 978-2-7116-0620-7.
6. SILISTRARU, N. *Valori ale educației moderne*. Chișinău: IȘE, 2006. 176 p. ISBN: 9789975968508.
7. WOJNAR, I. *Esthetique et pedagogie*. Paris: PUF, 1963. 287 p.

7.1. Receptarea valorilor artistice

Receptarea valorilor artistice presupune un efort participativ din partea studenților-profesori de dans. Opera de artă, nemijlocit în cazul artei coregrafice, îngăduie și tinde să fie „împlinită”, „continuată”, „recreată” ori de câte ori este receptată. Inepuizabilitatea ei constă în multitudinea de interpretări posibile pe care receptorii i le pot da prin acest joc hermeneutic infinit. „Opera” trebuie să fie văzută ca un „construct al minții, un proiect imaginativ ce unește actul de creație, mișcarea minții într-o anumită direcție, cât și produsul acesteia” [1, p. 25]. Arta, ca limbaj universal, nu reprezintă o valoare în sine, ci se constituie doar în raport cu evaluările prin care, puțin câte puțin, li se oferă oamenilor, fără a se „termina” vreodată. Ea vine în lume indeterminată din punct de vedere semantic, supunându-se principiului de neutralitate, invocat de Raymond Polin [5, p. 250]. Prin urmare, atitudinea studenților față de mesajul artistic trebuie să fie deschisă, comprehensivă, exploratoare, iar receptarea trebuie să se sprijine pe angajarea acestui spațiu de libertăți bazat pe interpretări personale, creatoare. Acest mod de relaționare cu opera de artă coregrafică ar putea prefigura viitoare paradigme de raportare la întreaga existență.

După cum afirmă Irena Wojnar, „atitudinea spiritului deschis este cea care permite alegerea mai bună a viitorului și trăirea din plin a momentului prezent. Această atitudine cuprinde mai multe elemente intim legate și interdependente: primul privește percepția, devenind mai atentă și mai ascuțită grație antrenamentului artistic; al doilea reprezintă experiența în general, lărgită prin experiență estetică; al treilea se referă la cunoașterea îmbogățită și aprofundată prin contactul cu operele de artă; al patrulea element este spiritul creator, cel care poate amesteca cele trei componente precedente și care este mai ales o consecință a activităților personale” [7, p. 269].

Prin intermediul artei coregrafice, studentul-profesor de dans învață să cuprindă, *să înțeleagă și să simtă întreaga existență*. Cu siguranță, criticii de artă/ artiștii de balet percep și înțeleg tablourile coregrafice mult mai amplu și mai profund, însă, chiar și ceea ce înțeleg studenții-profesori de dans din aceste creații

exercită asupra lor o influență educativă, acționează asupra gândurilor și sentimentelor. Pentru dezvoltarea percepției estetice, mari posibilități ne oferă natura înconjurătoare. În acest gen de artă, redarea obiectelor/necuvântătoarelor atrage studentul, în primul rând, prin mijloacele lor expresive – gest, formă, mișcare. În primul an de studii la ciclul I se folosește înregistrarea video. Studenților-profesori de dans le este mai accesibilă perceperea acțiunii exprimată clar, de aceea – în cazul familiarizării studenților cu opera coregrafică din înregistrarea video – se cuvine să li se atragă atenția asupra specificului, mișcării, gestului, explorarea spațiului scenic. Este important de a avea un set de montări coregrafice, care reprezintă animale, păsări sau lumea înconjurătoare. Privind sistematic împreună cu studenții-profesori de dans, învățătorul le va îmbogăți percepția. Astfel, studenții-profesori de dans vor fi familiarizați cu diferite genuri ale artei coregrafice.

Acestea sunt opere cu un nivel artistic înalt, bogate în conținut ideologic și desăvârșite ca formă artistică, accesibile studenților-profesori de dans în primul an de studii la licență, atât în privința „conținutului, cât și în privința mijloacelor de expresivitate” [6, p. 12-19]. Procesul de receptare este etapa cea mai importantă a creației artistice, pentru că, prin intermediul său, opera își realizează funcțiile. În cazul artei coregrafice, avem de-a face cu un mesaj polisemantic, deci ambiguu, care poate fi receptat în modalități diferite. De aceea, receptarea poate fi un proces extrem de complicat.

Orice interpretare poate fi considerată o recreare a operei. Pentru a recepta o operă de artă coregrafică, spectatorul trebuie să posede un cod de descifrare, adică să cunoască sensul simbolurilor cuprinse în opera coregrafică. Această inițiere în simbolistica operelor de artă coregrafică se obține prin învățământul generalizat sau specializat de artă a dansului și prin experiență artistică directă, adică prin consumul de artă coregrafică. Alte criterii de receptare a unei opere de artă sunt experiența receptorului, modul de gândire, atitudinile față de artă coregrafică în general și față de opera respectivă, gusturile și valorile celui ce receptează.

7.2. Receptarea ca proces activ

Receptarea este un proces activ, este o formă de activitate umană, care presupune anumite faze: *percepția, trăirea estetică* (afectivitate produsă de opera respectivă), *înțelegerea și interpretarea operei coregrafice, judecata de gust* (îmi place/nu-mi place) și *de valoare* (e valoroasă/nu e valoroasă). Toate aceste faze au o dimensiune subiectivă și receptorul are un rol creativ în desfășurarea lor. În timpul receptării are loc o pierdere de informație, dar și un adaos de informație estetică.

Perceperea unei opere de artă coregrafică se raportează existenței diferențelor dintre perceperea artistică și cea naivă (între felul în care percepe opera un artist și felul în care percepe opera un profan în artă). Perceperea naivă descifrează doar sensul denotativ al simbolului (pașii dintr-o operă coregrafică sunt interpretați simplu ca pași de dans). Acest tip de percepție se bazează pe experiența și pe proprietățile evidente ale operei de artă coregrafică. Perceperea artistică descifrează sensul conotativ al operei coregrafice (de exemplu, ridicarea brațelor deasupra propriului cap și executarea unei mișcări de rotație consecutivă a mâinilor nu este interpretată simplu, ca o mișcare, ci este un semn de distincție, o invitație la dans). Acest tip de percepție decodifică și elemente legate de stil, poate să plaseze opera coregrafică într-un anumit curent artistic/ perioadă istorică. Acest tip de percepere se învață, presupune o competență artistică.

De regulă, stilul operei coregrafice cum ar fi *autohton, european, american, african, asiatic* ș. a. influențează în mod direct limbajul artistic utilizat în lucrare și se distinge printr-o varietate de aspecte tipice perioadei de apariție. Conform acestor teze, conceptul general de competență de receptare/percepere artistică ar putea fi reprezentat de următoarea formulă grafică, fiind adaptată după Figura 7.1.

Cunoștințele artistice, estetice, teoretice și religioase includ cunoașterea mesajului operei, autorului, personajelor, acțiunilor acestora, a noțiunilor elementare de comic, tragic, liric; bine-rău, frumos-urât, curaj-frică etc.; personaje reale și fantastice (imaginare). Capacitățile țin de aplicarea în cadrul jocului a acestor tipuri de cunoștințe elementare (vizionarea atentă a montării/ operei coregrafice împreună

cu colegii/grupa; caracterizarea personajelor, utilizarea mijloacelor verbale și nonverbale în reproducerea mesajului artistic etc.).

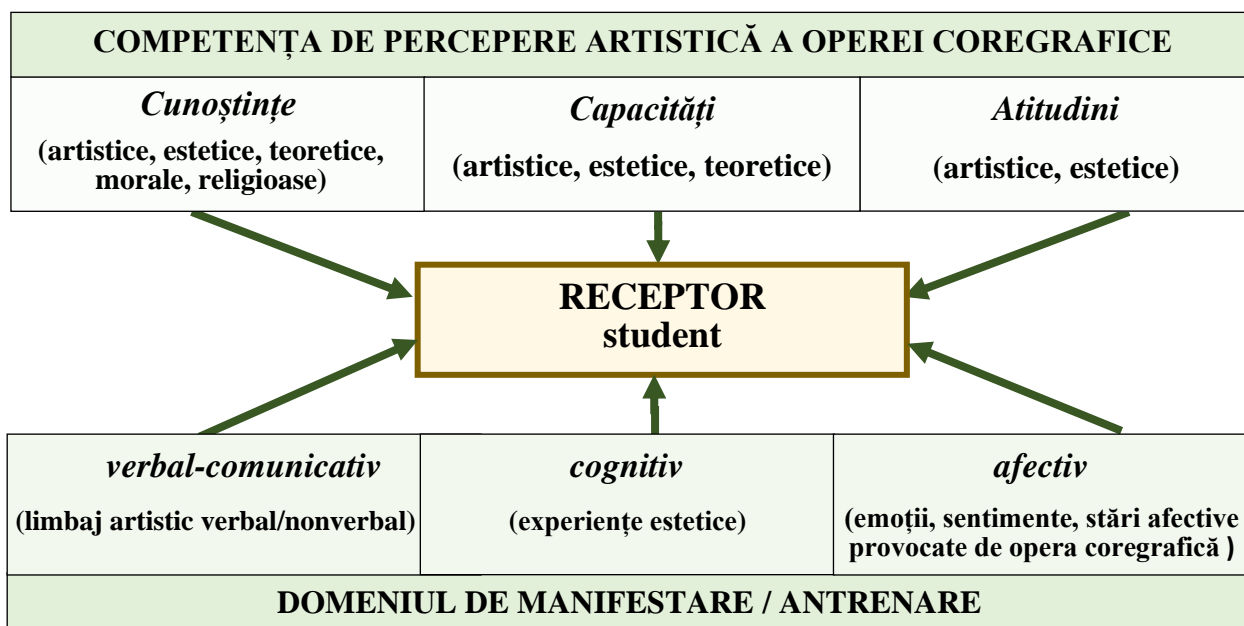

Figura 7.1. Conceptul de competență generică de receptare/percepere artistică

Atitudinile înglobează trăirile afectiv-spirituale ale studentului în legătură cu opera coregrafică, opiniile elementare și aprecierea personajelor, operei, autorului.

Astfel, receptarea operei coregrafice și, implicit, formarea competenței de receptare artistică întrunește următoarele criterii (Figura 7.2.):

- activitatea de audio-vizualizare a operei coregrafice;
- acțiunea care mobilizează cunoștințele, experiențele afectiv-spirituale, capacitățile, priceperile, reacțiile emoționale ale studentului;
- mecanismul de decodificare a mesajului artistic;
- activitatea de reproducere care reactualizează cunoștințele receptorului;
- acțiunea de apreciere estetică a operei coregrafice, axată pe capacitatea de a recepta frumosul și prezența gustului estetic.

Pentru profesorul de dans, indiferent ce vârstă au persoanele cu care lucrează, are o importanță deosebită înțelegerea, explicitarea problemei *interiorității și exteriorității imaginii*. Imaginea, ca mediu, este o plăsmuire internă a psihicului uman (imaginea perceptivă, mintală, onirică, fantasmatică etc.) sau o reificare

externă, materială (gest, pantomimă, pas de dans etc.), dar aceste plăsmuiri nu sunt niciodată pur interne sau pur externe.

Atât imaginile interne, psihice, cât și cele externe, fizice, sunt rezultatul intersectării, combinării, prelucrării, transformării unor informații interne stocate în psihicul uman și a celor existente în lumea exterioară, obiectivă și date nouă prin percepție. În primul rând, profesorul de dans le stimulează studenților interesul pentru operele de artă coregrafică, le atrage atenția asupra lor. Treptat el le formează capacitatea de percepție estetică. Privind înregistrările video, studenții-profesori de dans se interesează ce reprezintă ele, disting gesturile și mișcările cunoscute, se familiarizează cu cele pe care nu le-au cunoscut mai înainte.

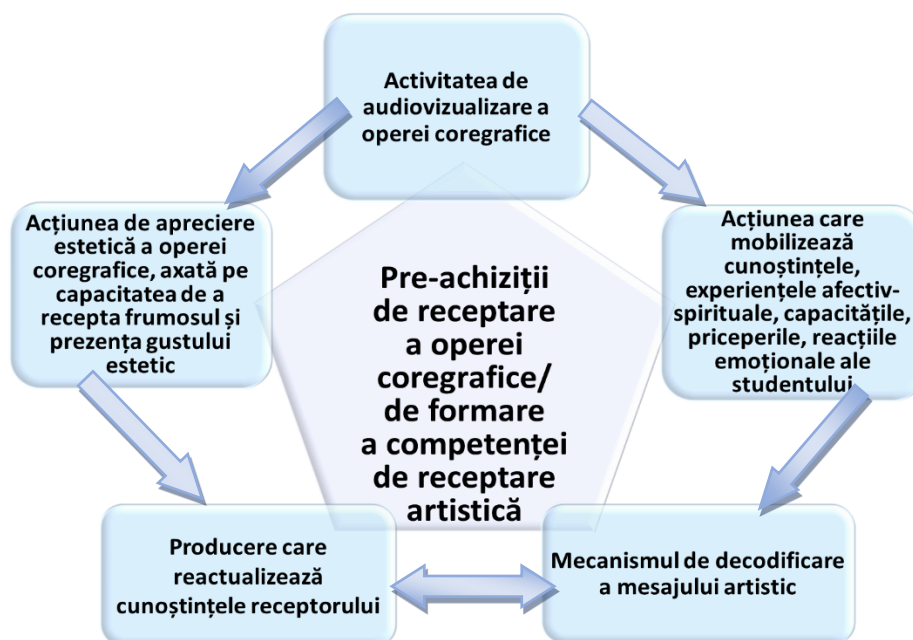

Figura 7.2. Structura competenței de percepere artistică a operei coregrafice

Dezvoltând la studenți percepția estetică, atenția lor trebuie să fie orientată nu numai asupra „conținutului imaginii reprezentate, ci și asupra formei de exprimare a ei, asupra mijloacelor de reprezentare care fac imaginea expresivă” [6, p. 12-19].

Din perspectivă procesuală, această interconexiune creează centrul valoric care duce la formarea cadrului motivațional privind formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică. Prin teoria esenței profesiei creatoare se descoperă valorile artistice ale artei/ instruirii coregrafice și, respectiv, competențele specifice ale acesteia.

Specificul viitoarei direcții a activității profesionale nu schimbă logica și conținutul pregătirii speciale, ci are temelia pe predarea principiilor de bază ale creării unei lucrări coregrafice și a calităților pedagogice specifice, deși multe alte caracteristici joacă un rol semnificativ în determinarea obiectivelor și metodelor de pregătire profesională și pedagogică.

Pe de altă parte, *teoria flexibilității psihologice* presupune capacitatea individului de a vedea o „viziune holistică asupra lumii, a cărei manifestare este un sentiment de tempo, ritm, formă, stil; capacitatea de evaluare estetică, gustul artistic; capacitatea de a crea realitate artistică: imagini vizuale, obiectiv imitative, cu mișcare de sine care provoacă empatie subiectului; capacitatea de a folosi limbajul artei” [4, p. 100]; capacitatea studentului-profesor de dans de a se transforma, de a poseda o flexibilitate psihologică, controlabilitate și coordonare a aparatului locomotor și a vorbirii. De fapt, integrarea acestor abordări creează un „centru valoric”, un cadru motivațional care devine dominant în formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică prin interacțiunea activității didactice și a celei valorice în cadrul predării disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*.

Axiologizarea sau activitatea valorică, realizată prin actualizarea valențelor formative ale artei/ instruirii coregrafice, reprezintă strategia educațională de formare a valorilor artistice la studenți. În acest sens, identificăm un ansamblu de metode specifice prin care se realizează activitatea valorică în cadrul predării disciplinelor respective: metoda reflecției; metoda gândirii imaginative; metoda proiectelor creative; metoda sistematizării; metoda problematizării. Totodată, activitatea valorică se va axa pe metodele: valorificarea operelor coregrafice, metoda receptării cognitive și emoționale a operei coregrafice.

Așadar, formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică s-a realizat prin integrarea activității valorice în activitatea general-educatională în procesul de predare a disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*, având drept scop formarea valorilor-atitudini, valorilor-creație și valorilor-personale, manifestate în diferite forme și grade de complexitate (Anexa 1).

În conformitate cu conceptul teoretic al cercetării, activitatea valorică se realizează/ sau poate fi realizată la nivelul percepției valorice a operei coregrafice, la nivelul asimilării operei coregrafice și la nivelul gândirii imaginative creative. Aceste trei niveluri se încadrează în trei module curriculare:

- 1) *științific-cognitiv* (cunoașterea valorilor artistice ale operei coregrafice și modalitățile de manifestare și de formare a acestor valori prin arta/educația coregrafică);
- 2) *valoric* (sistemul de valori specifice creației artistice și sistemul de valori contextuale ale operei coregrafice);
- 3) *creativ-constructiv* (percepția creativă a dansului și a operei coregrafice, asimilarea și interpretarea creativă a pașilor de dans și a operei coregrafice, crearea și alcătuirea combinațiilor sau montarea operelor coregrafice din perspectiva axiologică și concret artistică).

Așadar, interpretarea (executarea) operei coregrafice este posibilă prin deținerea unui nivel optim de pregătire artistică. Pe parcursul celor trei ani de studii la ciclul I, studenților-profesori de dans le sunt aplicate, în procesul instruirii coregrafice, probe specifice artistice:

- *Proba Nr. 1* - numită „Tempo Muzical” - (viteza în care se desfășoară melodia) a fost concepută pentru a urmări următoarele aspecte: pășirea în ritmul muzicii, racordate la acordurile emise la pian și diverse melodii executate în diferite tempouri necunoscute anterior. În cele din urmă, se verifică abilitatea studentului de identificare a tempoului propus (*lento* - lent, *moderato* – potrivit de repede/mediu, *allegro* – repede/rapid, *presto* - foarte repede); mersul artistic; prezența și ținuta scenică; atitudinea, siguranța și prestația studentului.
- *Proba Nr. 2* – „Simțul Ritmic”, studenților li se propune, în vederea stabilirii nivelului lor de simț ritmic, să redea cu bătaii în palme formula/desenul ritmic complex și ritmuri suprapuse din diverse fraze muzicale necunoscute.
- *Proba Nr. 3* – „Mobilitatea Trunchiului”, studenții au de executat un șir de elemente, precum: menținerea poziției *în sfoară* înainte și înapoi; piruetă în

demi *Plié* (semi-așezare cu ridicare), menținerea/fixarea echilibrului corpului (trunchiului) în poziție *attitude* (amplitudinea piciorului *derriere* (în spate) la 90°-180°); *fouettés en dehors/en dedans* (rotații/tururi înainte/înapoi (în spate)). În procesul evaluării probei respective, se urmărește performanța studenților de a executa ordinea elementelor acrobatice sau din dansul clasic și legarea corectă a lor, astfel, încât să fie realizată trecerea lentă/plastică dintre ele, ca un exercițiu acrobatic/dans clasic unic, îmbinându-se în mod rafinat cu pași de dans. La fel, este apreciată tehnica execuției și impresia artistică în procesul de executare.

- *Proba Nr. 4* – „Fragmente de Dans”, se cere redarea corectă a unui ansamblu de exerciții pe 32-64 timpi, selectate dintr-o compoziție complexă însușită anterior. Astfel, se evaluează competența studenților de a compune instant un fragment de dans.

De menționat că pregătirea artistică a studenților-profesori de dans se face sistematic în cadrul disciplinelor: *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern* prin:

- repetarea de secvențe de expresivitate de mai multe ori;
- execuții de transpunere în rol, interpretarea personajului;
- exerciții de mimică și pantomimă;
- exerciții de exprimare plastică pe o linie melodică;
- respectarea ritmului, indentificarea lui;
- exerciții cu elemente plastice și abstracte din dansul clasic, folcloric și modern;
- exerciții de comunicare artistică cu partenerul de dans și cu cei din curs/formație;
- comunicarea cu publicul, transmiterea mesajului, a stării create în dans, captarea spectatorului în povestea dansului;
- combinații și structuri muzicale în diferite tempouri, indentificarea lor.

Aceleași probe sunt date la începutul anului I de studii, la ciclul I, și la sfârșitul anului II de studiu, la licență, pentru a se observa progresul realizat.

Proba artistică a fost constituită din:

1. *Tempo muzical* – viteza în care se desfășoară melodiile respective. Pășirea pe ritmul muzicii, pe acorduri de pian și melodii de diferite tempouri necunoscute. Se va verifica identificarea tempoului: lent, mediu, rapid, foarte rapid, mersul artistic, prezența și ținuta scenică, atitudinea, siguranța și prestața concurentului; modul de pășire identificând tempoul muzical.

2. *Simțul ritmic* – suprapuneri de ritm, identificarea acestuia. (*Ritmul* este elementul primordial al mișcării. Întreaga activitate motrică a omului este guvernată de ritm. Ritmul, în muzică, este în strânsă legătură cu diversele înălțimi ale sunetelor care creează „baza expresiei muzicale”. Ritmul muzical reprezintă succesiunea în care se prezintă timpii tari, accentuați și timpii semiaccentuați. Ritmul dă caracterul muzicii și este alternarea regulată în timp a diferitelor sunete mai lungi sau mai scurte). Probă – ritmul dintr-o frază muzicală complicată se redă bătând din palme. Se va identifica ritmul prin bătăi de palme (ritm de horă, sârbă, vals, tango, galop, oriental, samba, rumba, paso doble, marș, mazurca etc.).

3. *Mobilitatea trunchiului* – legarea corectă a elementelor acrobatice folosite în dans. Elementele pot fi: stând în sfoară înainte și înapoi, piruetă pe șezut cu ridicare, stând în echilibru în poziție *attitude* - amplitudinea piciorului înapoi la 180°, răsturnare lentă înainte, înapoi. Se punctează ordinea elementelor acrobatice și legarea corectă a acestora, așa încât să nu se simtă îmbinarea lor, desfășurându-se ca un lung exercițiu acrobatic. Îmbinare rafinată cu pași de dans. Se apreciază tehnica execuției și impresia artistică în execuție.

4. *Fragment de dans* – redarea corectă a unui complex de exerciții de 32-64 de timpi, dintr-o compoziție complexă. Compunerea unui fragment de dans pe loc.

7.3.Particularitățile formării valorilor artistice la studenți în conexiunea cursurilor de dans

Identificarea reperelor valorice, dezirabile sau/și recomandate pentru un anumit scop stă la baza conceperii *referențialului valoric*, dacă vorbim de planul proiectiv, condiționând asimilarea unor valori anumite. Astfel, formarea personalității umane,

prin crearea și valorificarea noilor oportunități, inclusiv a aspectului profesional, a putut fi motivată și dinamizată de conceperea unui referențial valoric.

După cum afirmă cercetătoarea Irina Gîncu în lucrarea sa, referențialul valoric profesional reprezintă „un sistem de valori pe care se bazează activitatea profesională și care asigură îndeplinirea factorilor profesionali” [3, p. 84], fiind privit ca un sistem structurat de indicatori de bază, căruia se circumscrie, în plan actual, procesul de formare profesională. Circumstanțele diversității culturale și ale globalizării impune constituirea unui referențial valoric ca sistem structurat de indicatori de bază căruia se circumscrie, în plan real, procesul de formare profesională. Necesitatea construirii referențialului valoric este o cerință indispensabilă procesului de formare a profesorului de dans.

Referențialul valoric este un element de structură-cheie al cadrului de referință din domeniul de formare a profesorului de dans. În sensul general, referențialul determină dimensiunile, componentele și conținuturile secțiunii de formare a profesorului de dans. Autoarea Irina Gîncu menționează că *referențialul valoric profesional*, format din *integritate, responsabilitate, obiectivitate și corectitudine, respect și toleranță, creativitate, diligență, comportament civic, empatie* sunt specifice domeniului de formare *Științe ale Educației*, în care se încadrează plener și instruirea coregrafică [2, p. 27].

Lucrul individual

Examinați procesul de receptare a valorilor artistice în cadrul instruirii coregrafice.

Produsul lucrului individual:

✓ *Foaia CHAT*

BIBLIOGRAFIE SUPLIMENTARĂ

1. TALPĂ, S. Importanța perceperii operelor coregrafice în formarea - dezvoltarea personalității studenților din cadrul programului dans. În: Calitate în educație - imperativ al societății contemporane, Vol. 2, 28 decembrie 2020, pp. 517-523. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. ISBN: 978-9975-46-482-6; 978-9975-46-484-0.
2. TALPĂ, S. *Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova*. Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, ediția 12, Vol. 1, 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniul Cultural. pp. 81-89. ISBN: 978-9975-84-123-8.
3. TALPĂ, S. *Educația coregrafică – imperativul timpului*. Conferința "Valorificarea patrimoniului etnocultural în educația tinerei generații și a societății civile", 30 octombrie 2019, pp. 259-270. Chișinău: Institutul Patrimoniul Cultural. ISBN 978-9975-84-105-4.
4. TALPĂ, S. *Implementarea instrumentelor digitale în procesul de predare învățare a dansului clasic*. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului, Seria 22, Vol.2, 3 ianuarie 2020, pp. 528-533. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. ISBN: 978-9975-46-449-9; 978-9975-46-451-2.
5. TALPĂ, S. *Metodica predării dansului clasic în sistemul pregătirii studenților pedagogi/ Methodics of teaching classical dance in the training system of pedagogue students*. În: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane, Ed. a X-a, 29 iulie 2019, pp. 511- 518. Chișinău: Print Caro. ISBN: 978-9975-3371-7-5.
6. TALPĂ, SVETLANA. *Metodologia predării dansului clasic III*. Suport de curs. Chișinău: Garomont Studio, 2019, 52 p. ISBN: 978-9975-134-35-4.
7. TALPĂ, S. *Metodologia de formare a valorilor artistice la studenții pedagogi: validarea experimentală / Methodology of forming artistic values through experimental validation*

- pedagogical students: experimental validation. În: Revista de științe socioumane, 2020, nr. 3, p. 68-77. ISSN: 1857-0119.
8. VACARCIUC, M. *Didactica educației muzicale*. Chișinău: Garomont-Studio, 2015, 157 p. ISBN: 978-9975-115-91-9.
 9. VACARCIUC, M. *Posibilități educaționale ale folclorului muzical*. În: Artă și Educație Artistică, 2008, nr.1 (7), pp.94-100. ISSN: 1857-0445.
 10. VACARCIUC, M. *Considerații ale pedagogiei umaniste din perspectiva realizării procesului de educație muzicală*. În: Perspective și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației. Cahul, 2017, vol.2, pp. 142-146. ISBN: 978-9975-88-021-3.
 11. KOROLIOVA El. *Cultural Interference on the Example of the Reformance the Inspector General*. În: Anthropology and Etnology Open Access Journal, 2021, vol. 4, nr.2, pp.1-3. ISSN: 2639-2119.

Anexa 1. Fișa metodologică

Analiza procesului de percepere a operei coregrafice

DESCRIEREA OPEREI COREGRAFICE	
1. Denumirea operei coregrafice, compozitorul și coregraful.	<hr/> <hr/>
2. Din ce gen coregrafic face parte? S-a montat repede sau într-o perioadă mai lungă de timp?	<hr/> <hr/>
3. Este interpretat(ă) și astăzi? Este originară, a fost remontată (IN SITU)? I s-a schimbat libretto, compoziția muzicală sau pașii de dans?	<hr/> <hr/> <hr/>
4. Volumul (din câte fragmente/ tablouri/ acte este format)?	
5. Precizați personajele prezente: ✓ <i>Principale (solisții)</i> ✓ <i>Secundare</i> ✓ <i>Corpul de balet (corps de ballet)</i>	✓ _____ ✓ _____ ✓ _____
ANALIZA OPEREI COREGRAFICE	
1. Observați! ✓ momentul zilei (anului) în care are loc acțiunea; ✓ precizarea amănuntelor referitoare la prezența omului în cadrul peisajului, legătura om – natură; ✓ umanizarea naturii și rolul acesteia;	✓ _____ ✓ _____ ✓ _____
2. Menționați tipul imaginii artistice!	☐ solo ☐ duet ☐ trio ☐ de masă
3. Identificați elementele constitutive ale imaginilor artistice	<hr/>
4. Stabilește! a. limbajul artistic folosit: b. <i>puritatea</i> sau combinarea limbajului artistic; c. combinarea diferitor genuri muzicale pentru acompaniamentul muzical; d. combinarea diferitor genuri coregrafice într-o singură montare;	☐ <i>plastic</i> ☐ <i>pași de dans</i> ☐ <i>pantomimă/ trucuri</i> ✓ _____ ✓ _____ ✓ _____
INTERPRETAREA OPEREI COREGRAFICE	
1. Evidențiați perspectiva coregrafului (autorului):	☐ <i>Implicarea coregrafului</i> ☐ <i>Detașarea coregrafului</i>
2. Care a fost intenția operei coregrafice?	<hr/>
3. Ce sentimente vă trezește vizionarea operei coregrafice respective?	